

Prijelazni objekti, kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić i karakteristike djece i roditelja

Vivoda, Larisa

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:033554>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Larisa Vivoda

Prijelazni objekti, kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić i karakteristike djece i
roditelja

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Prijelazni objekti, kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić i karakteristike djece i
roditelja

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Pozitivna psihologija

Mentor: prof. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić

Student: Larisa Vivoda

Matični broj: 0303077834

U Rijeci, studeni, 2022.

ZAHVALA

Veliko hvala mentorici prof. dr. sc. Sanji Tatalović Vorkapić na pomoći i suradnji, savjetima, strpljenju i razumijevanju te prenesenom znanju.

Također želim se zahvaliti svojoj obitelji, roditeljima koji su vjerovali u mene, uvijek me gurali naprijed, bili mi podrška i motivacija tijekom svih godina školovanja jer bez njih ne bih bila ovdje gdje jesam.

Hvala sestri koja je neumorno stajala uz mene u stresnim situacijama i pomagala mi, bila mi oslonac i rame za utjehu. Hvala joj na pomoći da budem ustrajnija i sigurnija u sebe.

Hvala dečku Albertu jer je uvijek bio pun razumijevanja, hvala za svaku utjehu, riječ ohrabrenja i savjet koji su me doveli do cilja.

Još jednom, veliko hvala svima koji su mi pomogli postati osoba koja danas jesam jer kako je rekao Ivo Andrić: „Misli dobro pa će dobro i biti!“

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se *Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju*. S obzirom na to da rad nisam izradila u potpunosti samostalno, za bilo koju vrstu diseminacije rezultata iz ovog istraživanja moram prethodno imati suglasnost mentora.“

Potpis studentice:

Larisa Rioda

SAŽETAK

Ekološko-dinamički model prijelaza pored drugih važnih čimbenika ističe važnost i ulogu karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza iz obitelji u vrtić. Stoga će se rad usmjeriti na njihovo proučavanje, a u analizirani odnos će se postaviti i varijabla prijelaznih objekata koja se pokazala jednom od važnih čimbenika kvalitetnog prijelaza i prilagodbe.

Prijelaz i prilagodba imaju veliki značaj za svako dijete zbog njegove socijalizacije i druženja. Svaka je prilagodba individualna za svako dijete ponaosob te ju nije moguće predvidjeti. Ta vrsta zadataka s odgajateljeve strane zahtijeva praćenje djetetovih prvih reakcija i procjenjivanje svakog djeteta, volju za motivacijom, kreativnošću, ali i praćenje potreba roditelja. U radu će se prikazati koncepcija pojma prijelaza i prilagodbe, govorit će se o prijelaznim objektima i njihovoj ulozi tijekom prijelaza, kvaliteti i karakteristikama prijelaza i prilagodbe kod djece i roditelja koji su ključni za razvoj svakog djeteta te za njegovu kvalitetniju socijalizaciju i stjecanje novih prijatelja.

Osnovni cilj ovog rada bio je istražiti važnost i ulogu karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza iz obitelji u vrtić i prijelaznih objekata kod djece. U navedenom istraživanju korišten je prigodni uzorak iz jednog prigodno odabranog vrtića iz Istarske županije, odnosno grada Pazina. Sudjelovao je (N=91) roditelj. U istraživanju je korištena anonimna anketa koja je provedena online, putem aplikacije Google Disk-a. Anketa se sastojala od kvantitativne analize gdje se koristila Likertova skala procjene, te od kvalitativne analize gdje su bila pitanja otvorenog tipa. Rezultati istraživanja ukazuju kako roditelji percipiraju važnost prijelaznih objekata na umjerenom razini. Nadalje, vidljiva je povezanost percepcije roditelja o prijelaznim objektima i duljine prilagodbe s karakteristikama djece i karakteristikama roditelja.

Rad ističe važnost prijelaznih objekata za djecu, njihov razvoj, ali i za kvalitetan prijelaz iz obitelji u vrtić. Premda su prijelazni objekti vrlo važni pojedinoj djeci prilikom odrastanja potrebno je u razumijevanju istih kao i u spoznavanju njihovog utjecaja za dijete educirati roditelje raznim sadržajima.

Ključne riječi: prijelaz, prilagodba, prijelazni objekt, djeca, roditelji

SUMMARY

The Ecological-dynamic transition model, in addition to other important factors, highlights the importance and role of the characteristics of children and parents in relation to the quality of the transition from family to kindergarten. Therefore, the work will be focused on their study, and the variable of transitional objects, which proved to be one of the important factors of quality transition and adjustment, will be placed in the analyzed relationship.

Transition and adjustment are of great importance for every child because of his socialization and companionship. Each adjustment is individual for each child and cannot be predicted. This type of task on the part of the educator requires monitoring the child's first reactions and assessing each child's requirements and will for motivation, creativity, but also monitoring the parents' needs. The paper will present the concept of transition and adjustment, talk about transitional objects and their role during transition, and the quality and characteristics of transition and adjustment in children and parents, which are key for the development of each child, and for their better socialization and acquisition of new friend.

The primary objective of this research was to investigate the importance and role of the characteristics of children and parents in relation to the quality of the transition from family to kindergarten and transitional objects for children. In the mentioned research, a convenience sample was used from one conveniently selected kindergarten from the County of Istria, i.e. the city of Pazin. A parent (N=91) participated. The research used an anonymous survey that was conducted online, via the Google Drive application. The survey consisted of a quantitative analysis where a Likert rating scale was used, and a qualitative analysis where there were open-ended questions. The research results indicate that parents perceive the benefits of transitional objects for children at moderate level. Additionally, there is a visible connection between the parents' perception of transition objects and the adjustment duration with the characteristics of the children and the characteristics of the parents.

The paper highlights the importance of transitional facilities for children, their development, but also for a quality transition from family to kindergarten. Although transitional objects are very important for individual children when growing up, it is necessary to educate parents on various contents in order to understand them as well as to recognize their influence on the child.

Key words: transition, adjustment, transitional object, children, parents

SADRŽAJ

1. UVOD	8
2. PRIJELAZ I PRILAGODBA U VRTIĆU KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	9
2.1. Modeli prilagodbe.....	11
2.1.1. Bronfenbrennerov model ekoloških sustava	11
2.1.2. Socio-kulturni model Lava Vigotskog	13
2.1.3. Ekološko-dinamički model tranzicije.....	14
2.2. Prijelazni objekti i njihova uloga tijekom prijelaza.....	16
2.2.1. Uloga igre i igračaka	19
3. KVALITETA PRIJELAZA I PRILAGODBE	21
3.1. Okruženje u vrtiću	21
3.1.1. Uloga odgajatelja.....	22
3.1.2. Uloga roditelja.....	24
3.1.3. Prilagodba u vrtiću	25
3.2. Strah od odvajanja	26
3.3. Privrženost djece u procesu odvajanja.....	27
3.4. Karakteristike djece i roditelja.....	29
4. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	31
5. METODA ISTRAŽIVANJA.....	32
5.1. Sudionici.....	32
5.2. Mjerni instrument	38
5.3. Postupak.....	39
6. REZULTATI I RASPRAVA	40
6.1. Prijelazni objekti i kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić iz perspektive roditelja	40
6.2. Povezanost roditelja s karakteristikama djece s njihovim karakteristikama.....	49
7. ZAKLJUČAK	54
8. LITERATURA	56

1. UVOD

Velika promjena u djetetovu životu je polazak u vrtić. Dijete dolazi u novu, nepoznatu sredinu koja uzrokuje stres i nelagodu u određenim situacijama te mu je potrebno određeno vrijeme kako bi prihvatio novu djecu, odvojenost od roditelja, ali i novu rutinu. Međutim, u cijelom procesu prijelaza značajnu ulogu imaju prijelazni objekti koji mu pomažu da lakše prođe kroz navedeno razdoblje.

Pritom je važno promišljati o prijelaznim objektima, čemu oni služe, općenito o kvaliteti prijelaza iz obitelji u vrtić, kao i prilagodbi djeteta te karakteristikama djece i roditelja. Odlaskom djeteta u vrtić, ono se prvi put susreće s okolinom koja je za nj nepoznata te je zbog toga iznimno važno pružiti djetetu podršku kako se ne bi osjećalo samo u tim trenucima koji značajno utječu na njega i promjenu njegove, ne samo rutine, već i života. Osim toga, roditelji, a zatim i odgajatelji predstavljaju bitne čimbenike koji utječu na to kako će dijete snaći tijekom prijelaza i prilagodbe.

Cilj ovog rada je analiza važnosti i uloge karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza djece iz obitelji u vrtić i na važnost prijelaznih objekata.

Sadržaj rada strukturiran je na način da, osim razmatranja rada - uvoda i zaključka, rad obuhvaća ostalih pet ključnih dijelova. Nakon uvoda, u drugom poglavlju slijedi opis prijelaza i prilagodbe u vrtiću kod djece rane i predškolske dobi te su također pojedinačno opisani modeli prilagodbe, a nakon toga definirani su prijelazni objekti i njihova uloga tijekom prijelaza, kao i uloga igre i igraćaka. Kvaliteta prijelaza i prilagodbe je sljedeće poglavlje koje u prvom dijelu naglasak stavlja na poticajno prostorno-materijalno okruženje, kao i na ulogu odgajatelja, roditelja, ali i prilagodbu u vrtiću. U drugom dijelu trećeg poglavlja obrazložen je strah djeteta od odvajanja. Nadalje, prikazana je privrženost djece u procesu odvajanja, te su kasnije i opisane karakteristike djece i roditelja koje utječu na prijelaz i prilagodbu djeteta.

Nakon teorijskog dijela rada, četvrto se poglavlje odnosi na istraživanje, njegov cilj, probleme i hipoteze. Zatim, u sljedećem poglavlju slijedi metoda istraživanja te detaljniji podaci o istraživanju, mjerni instrumenti i postupak, dok se šesto poglavlje odnosi na rezultate i raspravu samog istraživanja u kojem će se elaborirati dobiveni rezultati. U zaključku kao posljednjem poglavlju izložit će se konačni pregled te će se razmotriti cijeli rad.

2. PRIJELAZ I PRILAGODBA U VRTIĆU KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Prijelazi su sastavni dio iskustava ranog djetinjstva. O prijelazima u predškolskoj dobi detaljno se raspravlja na makro razini, posebice kada se radi o prijelazu iz obitelji u vrtić (Rous i sur., 2010), odnosno iz predškolske ustanove u osnovnu školu (La Paro i sur., 2003). Pojam prijelaza opisuje se kao proces promjene odgojno-obrazovnog okruženja što podrazumijeva ostvarivanje djetetovog prvog kontakta s novim odgojno-obrazovnim okruženjem kao što je promjena iz obitelji u dječji vrtić ili pak iz dječjeg vrtića u osnovnu školu (Dockett i Perry, 2001, prema Visković, 2018). Proces prijelaza za dijete predstavlja velik događaj u kojem se ono susreće s raznim promjenama te se nalazi u novoj, nepoznatoj situaciji. Kao što je prethodno navedeno, prijelazom dijete doživljava veliku promjenu u svom životu. Mijenja se njegov životni ritam, interakcija s okolinom, ali i njegovi načini reagiranja. Također, nerijetko se javlja strah od nepoznatog okruženja što rezultira djetetovom nesigurnošću. Važno je stoga stvoriti osjećaj sigurnosti, pripadnosti, otvoren i topao odnos između djeteta i odgajatelja jer će upravo oni zajedno živjeti i rasti u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Razdoblje prilagodbe jest proces s kojim se susreće svako dijete individualno i kroz kojeg prolazi prilikom odlaska u jaslice i/ili vrtić. To je razdoblje u kojem se stvara socio-emocionalna veza između djeteta i odgajatelja. Osim što se dijete prilikom razdoblja prilagodbe treba prilagoditi na nove odgajatelje, prostor i određene norme i pravila ponašanja određene odgojno-obrazovne skupine, ono što je svakako djetetu najteže odvojenost je od roditelja. Dob djeteta, njegove karakteristike, iskustvo djeteta koje je steklo prije samog boravka u vrtiću kroz interakciju s okolinom i sl., samo su neki od čimbenika koji utječu na prilagodbu. Svako je dijete jedinstveno i posebno te na taj način ono tako i reagira na razdoblje prilagodbe (Došen-Dobud, 2004).

Ipak, kada je riječ o prilagodbi, prema autorici Jurčević-Lozančić (2005) ona je najčešće najteža djeci koja su „prezaštićena“ od roditelja ili skrbnika. Takva se djeca u obiteljskom domu oslanjaju na svoje roditelje ili skrbnike koji obično rade stvari umjesto njih, dok se u vrtiću oslanjaju na drugu djecu i njihovu pomoć. Roditelji čija su djeca „prezaštićena“, često se boje da njihovo dijete učini pogrešku prilikom određenog zadatka ili ne uradi prema zadanoj uputi. Postupci takvih roditelja rezultiraju djetetovom nesigurnošću, ali i drugim reakcijama tijekom prilagodbe. Djeca koja su u obiteljskom domu u centru pažnje, također imaju težu prilagodbu

jer u vrtiću ne mogu imati pretjeranu pažnju zbog druge djece, kao i djeca težeg temperamenta koja se teško prilagođavaju novim promjenama i odbijaju utjehu.

Autorica Berk (2008) ističe kako se djetetove reakcije na prilagodbu mogu očitovati i na nekoliko razina:

- Tjelesnoj (bol u trbuhu, povraćanje, regresija; povrat na nižu fazu razvoja, dijete može početi puzati iako je naučilo hodati ili piškiti u gaćice iako ne nosi više pelene)
- Emocionalnoj (tuga, potištenost, ljutnja, strah)
- Ponašajnoj (udaranje, vrištanje, odbijanje kontakta, hrane).

Sama prilagodba uglavnom traje dva tjedna, no ne i kod sve djece. Dakle, kao što je svako dijete individua za sebe, tako postoji i njegov tijek adaptacije. Razlikujemo tri tipa prilagodbe među kojima je prvi tip, odnosno laka prilagodba, zatim srednja prilagodba te prilagodba koja se i najrjeđe javlja, a to je teška prilagodba (Krivičić, 2008).

Međutim, navedeni se tipovi ne razlikuju samo po duljini trajanja prilagodbe, već i po drugim reakcijama djeteta. Laka prilagodba zahtijeva svega deset do petnaest dana adaptacije u novoj situaciji i okolnostima te bi se nakon toga razne reakcije i ponašanja djeteta trebala popraviti kada ono uspostavi određenu interakciju s okolinom u vrtiću, odnosno odgajateljima i ostalom djecom koja se tamo nalaze. Takav se tip prilagodbe najčešće javlja kod djece koja su izgradila zdravu i čvrstu emocionalnu vezu sa svojim roditeljima. Glavne karakteristike koje krasi srednji tip prilagodbe jesu osjećaj neuvažavanja i odbacivanja nove, nepoznate okoline, ali i osjećaja nemoći, nelagode i straha koji se javljaju najčešće kod „prezaštićene“ djece te djece s niskim samopouzdanjem. Promjene u ponašanju normaliziraju se do tridesetak dana boravka djeteta u vrtiću. Posljednji tip prilagodbe koji je ujedno i najzahtjevniji, kako za roditelje tako i za samo dijete, teški je tip prilagodbe koji može potrajati čak do šest mjeseci. Česta razbolijevanja i izostanak djeteta iz vrtića, problemi u obitelji, razvod roditelja te niska emocionalna razina djeteta, samo su neki od čimbenika ovog tipa prilagodbe. Također, prilikom teške prilagodbe dolazi do javljanja psihičkih i fizičkih poremećaja djece (regresije u ponašanju, glavobolja, bolovi u trbuhu, agresivnost i sl.) (Mladen Coha, 2007).

Kako bi se izbjeglo takvo ponašanje, važno je unaprijed razgovarati s djetetom i pripremiti ga za promjenu. Svakako valja naglasiti kako roditelj treba biti strpljiv i prihvatiti prilagodbu te odlazak djeteta u vrtić kao prirodan proces odrastanja. Roditelj kao takav mora poduzeti sve što može kako bi svom djetetu olakšao prilagodbu i učinio da se taj proces odvije što brže i „bezbolnije“ (Vasta, Haith i Miller, 2005).

Kada dijete slobodno i bez određene prepreke stupa u interakciju s vršnjacima i odgajateljicom, kada počinje poštivati određena pravila u skupini, kada jasno iskazuje vlastite misli, želje i potrebe, kada počinje otkrivati i kada se u njemu budi mali istraživač, tek se tada može reći da se dijete prilagodilo.

2.1. Modeli prilagodbe

Kako bi se pružila adekvatna podrška i pomoć djeci, ali i roditeljima tijekom razdoblja prijelaza, važno je voditi računa o svim elementima prijelaza. Proces prijelaza, ali i njegova spoznaja o svim elementima izuzetno su važni, stoga su poznati istraživači izgradili nekoliko teorijskih modela (Tatalović Vorkapić, 2021). Razvojni modeli, odnosno Bronfenbrennerov model ekoloških sustava i Socio-kulturni model Lava Vigotskog predstavljaju osnovu za kreiranje jedinog modela prijelaza, a to je Model ekološko-dinamičkih efekata autora Rimm-Kaufmmana i Piante (2000).

2.1.1. Bronfenbrennerov model ekoloških sustava

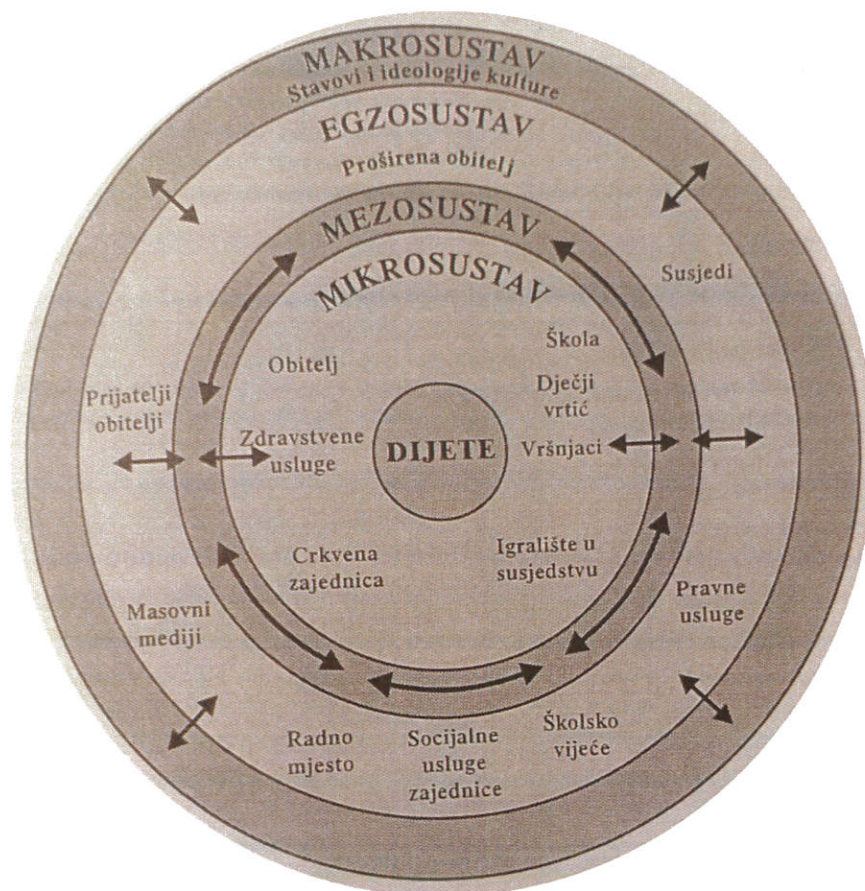
Autori Vasta, Haith i Miller (2005) tvrde da je Bronfenbrennerov model ekoloških sustava jedan od modela pristupa istraživanju razvoja djeteta orijentiran na samog pojedinca u njegovu okolinskom kontekstu. Kako bi u potpunosti razumjeli pojam razvoja, važno je prije svega dobro istražiti uzajamno funkcioniranje djetetove okoline i njegove karakteristike. Dakako, među najvažnijim karakteristikama djeteta Bronfenbrenner zasigurno izdvaja razvojno poticajne karakteristike, a to su: intelektualne i socijalne vještine, tjelesni izgled i sl.

Bronfenbrenner također smatra kako okolina i dijete svakodnevno utječu jedno na drugo kroz dvosmjernan ili, kako i sam autor naziva, transakcijski način. *„Na okolinu se gleda kao na niz međusobno povezanih slojeva, od kojih oni koji su najbliži djetetu imaju najneposredniji utjecaj, a oni udaljeniji utječu na dijete posrednije“* (Vasta, Haith i Miller, 2005:59).

Slika 1 u nastavku slikovito prikazuje Bronfenbrennerov ekološki model okoline u čijem se samome središtu nalazi malo biće, dijete. Mikrosustav kao prvi sloj konteksta, odnosno okolinski sustav, obuhvaća okolinu koja je bliska djetetu, a to je obitelj, vrtić, crkva ili dječji park. Također, mikrosustav čini i djetetova obitelj, majka, otac, njegovi vršnjaci, odgajateljica i sl. Rastom i razvojem djeteta dolazi i do promjene mikrosustava. Nadalje, mezosustav predstavlja povezanost više djetetovih mikrosustava. On obuhvaća odnos između djetetovih

roditelja i odgajatelja i sl. Egzosustav uključuje socijalna okruženja u kojem dijete ne sudjeluje neposredno, već indirektno, a to su vrtićka vijeća koja određuju plaće odgajatelja ili lokalna vlast. Naposljetku se nalazi makrosustav koji se odnosi na djetetovu kulturu i subkulturu u kojoj živi, to je zemlja ili pojedini dijelovi zemlje (Vasta, Haith i Miller 2005, prema Eret, 2012). On također utječe na dijete kroz svoju tradiciju i vjerovanja. Od ostalih se sustava razlikuje po tome što je pouzdaniji, čvršći i stabilniji, no to i dalje ne isključuje kako se i on može modificirati razvojem društva (Elder, Caspi, 1988 prema Vasta, Haith i Miller, 2005). Međusobno povezani kronosustavom svi navedeni sustavi (ekosustav, mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav) uključuju svakodnevne promjene kao i događaje iz okoline te sociokulturalne okolnosti (Santrock, 2008).

Slika 1: Bronfenbrennerov ekološki model okoline (Vasta, Haith i Miller 2005:61)

2.1.2. Socio-kulturni model Lava Vigotskog

Lav Vigotski kognitivni razvoj djeteta definira kao društveni pojam, odnosno uvjetovani proces koji ovisi o pomoći odraslih, ali i zrelije djece (Berk, 2008 prema Skupnjak, 2012). Mentalni razvoj, odnosno mišljenje i jezik samo su neki od procesa na koje se pretežito odnosi pojam razvoja kada je riječ o socio-kulturnom modelu. Prema autorima Vasta, Haith i Miller (2005) socio-kulturni model izuzetno važnim smatra (socijalno) okruženje djeteta, vrtić, društvo djeteta, a najvažnijim smatra obitelj djeteta. Također, smatra se kako se upravo te kompetencije poput rasuđivanja, jezika i mišljenja jačaju i razvijaju socijalnom interakcijom. To ukazuje kako je u navedenom modelu Lava Vigotskog naglasak na okružju djeteta, a ne na samo dijete. Osim toga, Vigotsky (1962) ističe kako svaki pojedinac, odnosno svako dijete, uz pomoć posrednika može postići mnogo više. Na život djeteta, ali i na proces prijelaza utječe kultura u kojoj dijete odrasta i živi te suradnja i komunikacija između obitelji i vrtića. Prema riječima autora Vasta, Haith i Miller: „*Ukratko, kultura uči djecu što misliti i kako misliti*“ (Vasta, Haith i Miller, 2005:38).

Postoji nekoliko načina na koji kultura uvelike pomaže u intelektualnom razvoju djeteta. Ne samo da pomoću kulture svako dijete stječe znanje, već isto tako uz pomoć nje usvaja načine razmišljanja što Vigotski naziva oruđem intelektualne prilagodbe. Spoznajni razvoj djece razvija se kroz zajednička iskustva iz njegove kulture i okoline. Najčešće je riječ o odgajateljima i roditeljima, osobama koje imaju više znanje, no ne tako često riječ je i o prijateljima djeteta (Vasta, Haith i Miller, 2005). Upravo se iz toga razloga kaže kako je učenje i dijalektični proces jer u suradnji s drugim ljudima dijete pokušava doći do rješenja određenog problema (Penn, 2008 prema Slunjski 2011).

Socio-kulturni model se u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje može konkretizirati na način da se organizira poticajno socijalno okruženje ustanove te će se na taj način osigurati i stvoriti uvjeti koji potiču djecu na međusobnu socijalnu interakciju, ali i socijalnu interakciju između djeteta i odgajatelja (Slunjski, 2011).

2.1.3. Ekološko-dinamički model tranzicije

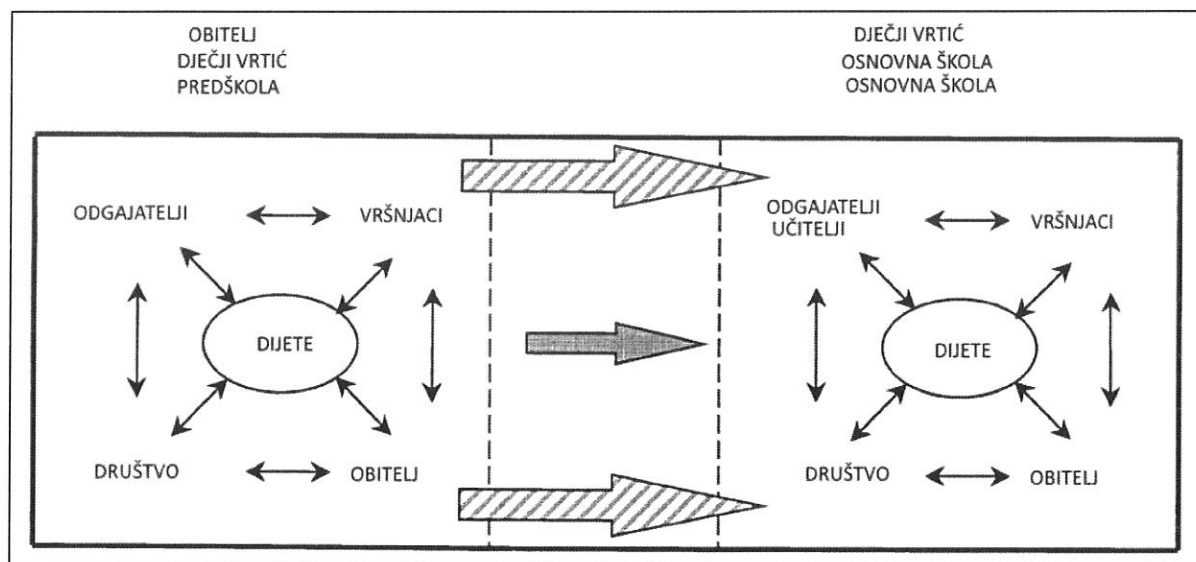
Model ekološko-dinamičkih efekata zasniva se na Bronfenbrennerovom modelu ekosustava (1979) te upravo taj model u fokus stavlja dijete i njegov razvoj unutar njegove mikro okoline (obitelj) i makro okoline (prijatelji, odgajatelji). Također, važnost pridaje i intrapersonalnim značajkama djeteta u odnosu na sam kontekst (Rimm-Kaufman i Pianta, 2000). Ekološko-dinamički model veliku pažnju pridaje neposrednom iskustvu djeteta, no valja naglasiti kako navedeni model tranzicije prihvaća obrasce interakcija koje se događaju među pojedincima, grupama ili pak institucijama (Ladd, 1996 prema Rimm-Kaufmann i Pianta, 2000).

Autori Rimm-Kaufman i Pianta (2000) pišu o dva gledišta prilagodbe. S jedne strane prikazuju interakciju između dva društvena konteksta koji se mijenjaju (obitelj-vrtić; vrtić-škola), a s druge strane o kontinuitetu između konteksta koji se ne mijenja, već kontekstu koji ostaje čvrst. Tranzicija neupitno započinje godinu dana prije polaska djeteta u odgojno-obrazovnu ustanovu te traje kroz godinu vrtića (Rimm-Kaufmann i Pianta, 2000). Prijelaz jest tijek, odnosno proces koji međusobno zbližava dijete s obitelji i vrtićem te upravo model ekološko-dinamičkih efekata pomaže odgajateljima lakši prijelaz djeteta iz obitelji u vrtić. Kako bi prijelaz djetetu bio što lakši i bezbolniji tijekom prilagodbe, autori Rimm-Kaufman i Pianta (2006) ističu kako je od iznimne važnosti da roditelji djeteta, kao i odgojno-obrazovni djelatnici (odgajatelji, stručni suradnici i dr.), stvaraju i grade kvalitetan partnerski odnos koji se temelji na zajedničkom razumijevanju, suradnji i povjerenju.

Roditelji djeteta od velikog su značaja tijekom razdoblja tranzicije. Oni mogu pozitivno ili negativno utjecati na njega, njegovo ponašanje i reakcije jer su upravo roditelji osobe koje prenose svojem djetetu svoje stavove, misli i razmišljanja kako o drugim stvarima, tako i o odgojno-obrazovnoj ustanovi (Rimm-Kaufman, 2000). Ukoliko roditelj ima pozitivno mišljenje o vrtiću kao lijepom mjestu u kojem će boraviti njegovo dijete, zasigurno će ono stvoriti pozitivnu sliku i percepciju o vrtiću. U protivnome, ukoliko roditelj negativno gleda na odgojno-obrazovnu ustanovu ili odgajatelje, zasigurno će i djetetu stvoriti negativan stav o njima te će i sama prilagodba biti teža i dugotrajnija. Također, naglašava važnost različitog konteksta u kojem se dijete trenutno nalazi i u kojem će se nalaziti u skoroj budućnosti. Kroz transakcijski proces, djetetov kontekst i njegove karakteristike međusobno funkcioniraju. Osim što s vremenom interakcije stvaraju odnos i koncept koji se često objašnjava kao značajan učinak za razvoj djeteta, one također stvaraju odnose koje se mogu opisati kao ishodi sami po sebi (Rimm-Kaufmann i Pianta, 2000).

Svako dijete se drugačije ponaša i ulazi u interakciju u kontekstu obiteljskog doma u kojem mu je sve već poznato, a drugačije u kontekstu, tj. u vrtiću ili izvan obiteljskog doma. Dijete se svakodnevno susreće s različitim kontekstima te je važno da se nauči prilagoditi istima kada se s njima susretne. (Rimm-Kaufman i Pianta 2006). „Temeljem modela kreirana su tri osnovna principa kojima se aktivnosti tijekom prijelaza trebaju rukovoditi s ciljem podrške djeci, a uključuju: a) povezivanje i pružanje podrške obiteljima i vrtićima tijekom prijelaza; b) utvrđivanje značajnih determinanti kvalitete prijelaza iz prethodne razvojne faze djeteta; c) djelovanje u skladu s potrebama djece i obitelji (primjerice putem kućnih posjeta i slično)“ (Tatalović Vorkapić, 2021:22).

Slika 2: Ekološko-dinamički model tranzicije (Rimm Kufman i Pianta, 2000 prema Tatalović Vorkapić 2021:22)

2.2. Prijelazni objekti i njihova uloga tijekom prijelaza

Poznata razvojna pojava kod male djece je njihova sklonost da se snažno vežu za nežive predmete, odnosno prijelazne objekte. Dječja primjena prijelaznih objekata posebno je istaknuta kada su djeca u stresnim ili ranjivim situacijama, kada su u nepoznatom okruženju, kada su uznemirena, bolesna i umorna. Prijelazni objekti su predmeti kao što su meke, plišane igračke ili deke, ali i pelene, igračke, lutkice, određena ambalaža i slično.

Termin „prijelazni objekt“ prvi je put upotrijebio 1953. godine engleski pedijatar i psihoanalitičar Donald Winnicott. Prema njegovim riječima, u prvim mjesecima života, zahvaljujući majčinoj pažnji i brizi koju dijete dobiva, ono zamišlja da su on i njegova majka jedno biće, ista osoba. Ali kako mjeseci prolaze, dijete postaje svjesno svoje individualnosti i uočava tu podijeljenost. Otkriva činjenicu da njegova majka nije uvijek prisutna kako bi zadovoljila njegove potrebe te iz tog razloga na kraju traži oslonac koji mu je potreban u predmetu za ovu prijelaznu fazu, posebno u vrijeme spavanja. Ovo razdoblje može trajati samo kratko, ali može trajati i vrlo dugo (Leitner, 2016).

Postoje zajednička iskustva između djece i prijelaznih objekata. Dijete treba proživjeti nekoliko situacija, usmjeravajući ljubav, brigu, agresiju pa čak i mržnju na prijelazni objekt, a to je sve svojevrsan proces učenja. Dijete, naime, imajući prijelazni objekt u svojoj blizini, „uči“ živjeti bez njega. No, treba znati i ovo: prijelazni objekt je vrlo koristan za bebin razvoj; ovo razdoblje temeljno je za emocionalni razvoj, a definitivno nije znak slabosti ili nesigurnosti, kako mnoge majke isprva misle. Dijete koje traži utjehu s prijelaznim objektom često je ono čiju su potrebu za ljubavlju i pažnjom dosljedno ispunjavali njegovi ili njezini roditelji. Prijelazni objekt nije samo koristan za zdrav razvoj djeteta, već je koristan i u svakoj situaciji u kojoj dijete osjeća tjeskobu ili stres. Kad je dijete odvojeno od roditelja – bilo u vrtiću ili kod rođaka, prijelazni predmet mu omogućuje da sa sobom ponese komadić doma kroz koji se *prisjeća* mame i tate. Osim toga, prijelazni objekt može pomoći kod novih iskustava i stresnih situacija: odlazak liječniku možda i nije tako strašan ako imate svog medvjedića da vam pravi društvo (Leitner, 2016).

U okruženju nove igre, djeca koja su bila izložena svom objektu vezanosti, igrala su se i istraživala bez uznemirenosti u istom vremenskom razdoblju kao i djeca s kojima su bile majke u sobi, a dulje od djece koja nisu bila vezana za sadašnji objekt. Dakle, prisutnost djetetovog prijelaznog objekta rezultira smanjenju uzbuđenja, a istovremeno olakšava istraživanje u novoj, nepoznatoj i stresnoj situaciji. Privrženost prema predmetu može se smatrati zaštitnim čimbenikom jer prisutnost prijelaznog objekta djetetu pruža osjećaj zaštite i sigurnosti.

Tatalović Vorkapić (2021) ističe kako su, prema istraživanju Bachera i suradnika (1998), ona djeca koja su imala bolju i kvalitetniju vezu s majkom, češće rabila svoj prijelazni objekt. Unatoč nekim pretpostavkama o prirodi i funkcijama kojima privrženost predmeta služi za malu djecu, oni pridonose dječjoj upotrebi objekata za utjehu ili kada su nedovoljno shvaćeni.

U razdoblju prijelaza, prijelazni objekti imaju značajnu ulogu za djecu. Osim što se djeca uz njih osjećaju sigurnima i zaštićenima, također lakše prevladavaju strah od odvajanja ukoliko kraj sebe imaju najdražu igračku, bila ona mekana (plišani medvjedić, deka) ili pak tvrda (bočica, autić). Ovi predmeti pružaju djeci udobnost, a osim toga, djeca uz njih osjećaju poznati miris koji im pomaže da se utješe u izazovnim situacijama. Međutim, ono što valja naglasiti jest kako prijelazni objekti imaju bitnu ulogu u psihološkom razvoju djeteta te njihovo korištenje kod djece pozitivno djeluje na mentalno zdravlje djece. Oni obično djeci omogućavaju lakše odvajanje od roditelja te sprječavaju nepoželjno ponašanje prilikom istog, a predstavljaju i zamjenu za primarnog skrbnika (najčešće majku) ukoliko se ne nalazi u neposrednoj blizini (Mahler, 1972 prema Tatalović Vorkapić, 2021).

No, što s onom djecom koja ne prihvaćaju prijelazne objekte? Ako se dijete ne veže ni za jedan prijelazni objekt, to neće utjecati na njegov razvoj. No moguće je i da mu se ponuđeni predmet nije svidio pa se može probati s različitim vrstama prijelaznih objekata. Recimo, ako se djetetu svaku večer ostavi pelena na boku, ono će taj predmet ubrzo povezati s trenutkom kada je mirno i sigurno. Također, ne postoji odgovarajuća dob za napuštanje prijelaznog objekta jer se to događa prirodno kako dijete raste. No, kako u svojem istraživanju navodi Klarić (2013), najveći se broj djece odvaja od svojeg prijelaznog objekta između treće i šeste godine života.

Zanimljivo je da djeca svoj prijelazni objekt ne bace svjesno, već ga negdje odlože te on ostaje „zabačen“, zaboravljen. Taj prijelazni objekt na kraju postaje „*dio prijelaznih fenomena i govori o postojanju prijelaznog ili intermedijarnog prostora koji pomaže u odvajanju djeteta od majke, što znači da on ima pozitivnu razvojnu vrijednost. Kako bi se mogao razviti psihički život same bebe, njezini mentalni sadržaji u početku postoje unutar okvira majčine mentalne i fizičke aktivnosti*“ (Klarić, 2013:205).

Na koncu, važno je da roditelji ne vrše pritisak na svoju djecu da napuste ovaj, za njih toliko važan, predmet, što može izazvati još veću privrženost. S dolaskom nove vrtičke ili školske godine te s novim iskustvima, uskoro će tranzicijski objekt biti samo lijepa uspomena koje ćemo se prisjećati na obiteljskim fotografijama ili u ponovno otkrivenim „zabačenim“ mjestima, no ovoga puta kao zrele, odrasle osobe (Leitner, 2016).

Prema nekim istraživanjima, kako navodi autorica Tatalović Vorkapić (2021), djeca koja su provodila više vremena tijekom dana sa svojim skrbnicima, odnosno roditeljima, ili su pak općenito ostvarili više fizičkog kontakta s njima kroz određene aktivnosti, rezultirala su manjkom korištenja prijelaznih objekata za razliku od djece koja nisu uspjela provoditi dovoljno vremena sa svojim roditeljima (Fortuna i sur., 2014 prema Tatalović Vorkapić, 2021).

Nadalje, autorica Tatalović Vorkapić (2021) provela je anonimno istraživanje s ciljem istraživanja percepcije studenata i odgajatelja tijekom ranog djetinjstva u vezi s prijelaznim iskustvima djetinjstva i prijelaznim objektima djece. Prema istraživanju u kojem je sudjelovalo 287 ispitanika, putem ankete provedena je kvantitativna i kvalitativna analiza. Nakon sociodemografskih podataka ispitanika, uslijedila su pitanja otvorenog tipa. Prvo se pitanje odnosilo na njihovo prvo prijelazno razdoblje, ali i na razdoblje prilagodbe u životu („*U kojoj dobi, kakva situacija; tko Vam je tada bio, a tko nije oslonac ako je to bio vrtić...*“) (Tatalović Vorkapić, 2021:20). Sljedeće se pitanje odnosilo na njihov prijelazni objekt, trebali su ga ukratko opisati (osjećaji tijekom prijelaza, odnos s obitelji i sl.), dok se posljednje pitanje odnosilo na osjet koji je najviše povezan s ugodom koju im pruža njihov prijelazni objekt, okus, miris, dodir, vid ili pak sluh.

Prema rezultatima istraživanja, pojedini ispitanici se, nažalost, ne sjećaju u potpunosti svojeg prijelaznog razdoblja, već se ono temelji na prepričavanjima određenih događaja i situacija koje su čuli od svojih roditelja. Ipak, veći broj ispitanika sjeća se te prepričava doživljaje na temelju vlastitih sjećanja. Također, većina ispitanika, njih 132, opisala je svoju prilagodbu kao pozitivnu. Nešto manje ispitanika, odnosno 16, svoje je iskustvo opisalo kao mješovito, dok je nekolicina njih, 37, opisalo kao negativno i stresno. Ostalih 101 ispitanika nije dalo odgovor. Na pitanje o prijelaznim objektima, ponovno veći broj ispitanika navodi kako je imalo svoj prijelazni objekt, njih 65, a 59 ispitanika navodi kako ga nije imalo. Ostatak ispitanika nije se izjasnio. Prilikom opisivanja osjećaja tijekom samog prijelaza, neki su ispitanici naveli pozitivne osjećaje poput: sreće, ugone, radosti, dok su neki naveli negativne kao što su osjećaj ljutnje, tuge, neprihvatanja i odbacivanja. Prilikom navođenja svog prijelaznog objekta, većina je sudionika navela plišanu igračku i životinju, a kasnije i deku, tkaninu, gazu i sl. Međutim, na posljednje pitanje najveći broj ispitanika odgovorio je kako ih za prijelazni objekt najviše veže osjet dodira, što se moglo i očekivati (Tatalović Vorkapić, 2021).

2.2.1. Uloga igre i igračkaka

Djeca su društvena bića koja imaju potrebu za igrom i igračkama. Sama igra može se opisati kao cjelovita, slobodna aktivnost, izabrana najčešće prema interesu djeteta, koja mu pomaže u izražavanju svog poimanja svijeta i načina na koji ga ono doživljava. Ponekad je igra dobar način da dijete ispuni neke zadatke jer ih tako ne doživljava kao nametnute. Također, igra pruža djetetu i zadovoljstvo te mu pomaže u stjecanju novih spoznaja, kao i izražavanju emocija pa ono lakše upoznaje novu okolinu i stupa u interakciju i komunikaciju s drugom djecom, posebno ako je dijete introvertno kroz razdoblje prilagodbe. U igri i kroz igru djeca uče o sebi i svojoj okolini. „Kroz igru se dijete lakše suočava s teškim životnim okolnostima te mu omogućuje ekspresiju stresa“ (Klarin, 2017:52).

Osim što kroz igru dijete istražuje, ona je od izuzetne važnosti ne samo za tjelesni, već i emocionalni, spoznajni i socijalni razvoj. Pomaže u savladavanju praktičnog znanja i vještina kao i u vještinama ponašanja (Hampshire Play Policy Forum 2002., 1 prema Stegelin 2007).

Kako bi se djeci olakšao period prilagodbe te stvorila želja za igrom i učenjem u ustanovi, bitno je okruženje, odnosno promjena u prostoru sobe dnevnog boravka. Sam prostor utječe i igra veliku ulogu prilikom promjene ponašanja djece. Stoga je bitno da odgajatelj kao odgovorna osoba vodi brigu o uređenju prostora i osiguranju uvjeta kao što su dovoljno vremena, dostupnost pribora, materijala i igračkaka za istraživanje, izbor partnera za druženje i igru i sl. (Šagud i Petrović-Sočo, 2001, Petrović-Sočo 2007 prema Rajić i Petrović-Sočo 2015). Posebna se pažnja i posvećenost usmjeruje na dane kada dolaze nova djeca u skupinu. Važno je da u tom razdoblju surađuju roditelji i odgajatelji kako bi roditelj mogao prenijeti informaciju odgajatelju o interesima njegova djeteta. Poželjno je da roditelj prenese odgajatelju koje igračke dijete voli, s čime se najradije igra kod kuće, kako bi odgajatelj upravo te igračke i predmete, koje većina djece ima kod kuće, postavio na vidno mjesto kako bi dijete steklo doživljaj obiteljskog doma i atmosfere. Igračke s kojima se dijete tijekom prvih dana u vrtiću susreće, trebaju biti multidimenzionalne, kreativne i, također, sam bi prostor trebao biti bogat raznovrsnim igrama i igračkama koje tijekom cjelodnevnog boravka trebaju biti dostupne i dohvatljive djeci kako bi se njima samostalno mogli koristiti, u skladu s vlastitim interesom.

Nadalje, sadržaje i aktivnosti koje odgajatelj priprema i planira za provođenje tijekom rada (kako bi uspostavio interakciju s djecom), trebali bi biti djeci poznati još od kuće. Za podizanje atmosfere i poticanje djece na maštovitost, ali i opuštenost, potrebna je glazba koja će biti vesela i umirujuća. Svjetlost, raspored „glasnih“ i „tihih“ centara, kao i centar likovnog stvaralaštva u blizini higijenskog čvora, važni su čimbenici o kojima treba brinuti. Kako bi

novoupisana djeca lakše prevladala adaptaciju, važno je pratiti njihove interese, želje i razvojne potrebe, no isto tako treba obratiti pažnju da su didaktička sredstva, materijali i igračke namijenjena djeci te ih potiču na slobodno istraživanje (Miljak, 2009). Osim što oni moraju biti raznovrsni, potrebno je i da su inovativni i promjenjivi kako bi se, ukoliko opadne interes među djecom, mogla uvesti nova didaktička sredstva, kao i nadopuniti i obogatiti trenutne materijale (Petrović-Sočo 2009).

Također, ono što nerijetko djecu i odgajatelja povezuje tijekom samog prijelaza i prilagodbe, jest da odgajatelj zajedno s djecom sakuplja i obrađuje didaktička sredstva i igračke, što djeci daje osjećaj važnog i ravnopravnog člana u odgojno-obrazovnoj skupini. Igra djecu motivira, ohrabruje i veseli te kod njih budi radost i zadovoljstvo. Razne igračke i igre omogućavaju djeci da se kreativno izraze i pomažu u poticanju njihove mašte. Djeca često razne predmete i stvari koje pronalaze po sobi dnevnog boravka pretvaraju u nešto svoje, nešto zamišljeno. Pa tako, u nekim situacijama, jastuk djeci simbolizira psa ili lutku. Sama igra je djeci istovremeno i poučna i užitak jer kroz nju uče, a uz to im pruža ugodu i zadovoljstvo. Ona utječe na cjelokupni razvoj djeteta i svrhovita je za njegov odgoj, rast i razvoj jer su dobra igračka i igra potrebni za njegovo zdravo odrastanje.

3. KVALITETA PRIJELAZA I PRILAGODBE

Za što bolju kvalitetu prijelaza i prilagodbe važno je ponajprije uspostaviti suradnju i ostvariti međusobno povjerenje između roditelja i odgajatelja, ali i stručnog tima jer se na tome temelji kvalitetan i uspješan rad djece i odraslih u ustanovi. Potrebno je poštovati i uvažavati svako dijete kao individu. Kako bi se ostvarila učinkovitost i kvaliteta prijelaza, potrebno je ostvariti organizaciju koju odlikuju samoiniciranje, značajka koja se odnosi na pokretanje promjena koje kreću od nas samih, a ne od druge osobe (najčešće pedagoga), a druga značajka je samousavršavanje koje se odnosi na mijenjanje onoga što smo utvrdili tijekom prakse (Miljak, 2002.).

3.1. Okruženje u vrtiću

Sigurno, osjetljivo i odgojno okruženje važno je za zdrav razvoj djece. Okruženje u vrtiću odnosi se na aspekte prostora, materijala, opreme, rutine i aktivnosti koje odgajatelji i obitelji mogu namjerno mijenjati kako bi podržali učenje svakog djeteta u razvojnim područjima. Nažalost, mnogi odgajatelji nisu sigurni kako stvoriti okruženja koja podržavaju učenje njihove djece u različitim dobnim skupinama (mala djeca, predškolci) i razvojnim domenama (društvena, komunikacijska, kognitivna, motorička) (Krapp i Fink, 1992).

Okruženje u vrtiću tijekom, za vrijeme, ali i nakon prilagodbe, treba biti osmišljeno, djelotvorno, motivirajuće i poticajno kako bi omogućavalo djeci prostor za susretanje i suradnju s djecom iz različitih odgojno-obrazovnih skupina. Prema Sindiku (2008:145): „*Poticajno okruženje za učenje djeteta treba biti dinamično, treba polaziti od djeteta i njegovih interesa i treba neprestano stimulirati potencijale djeteta, omogućujući interakciju djece s materijalima, ali i interakcije s drugom djecom i odraslima.*“

Također, važno je da bude organizirano po centrima aktivnosti kako bi dijete samostalno moglo birati s čime će se baviti te treba imati slobodu izbora aktivnosti, materijala i poticaja. Poticaji trebaju biti bogati, raznovrsni i namijenjeni djeci za slobodno istraživanje. Trebaju se nalaziti nadohvat djeci kako bi ih ona slobodno mogla koristiti prema vlastitom interesu. Soba dnevnog boravka mora biti poticajna kako bi potaknula novu djecu da stupe u interakciju s drugima te da se što više međusobno povežu i ostvare kvalitetnu komunikaciju (Petrović-Sočo, 2009).

Sindik (2008) tvrdi kako obilje materijalnih poticaja te fleksibilno okruženje i organizacija prostora vrtića utječe na djetetov interes, ali i rezultira smanjenjem nepoželjnih ponašanja među djecom u vrtiću.

Ovisno o djetetu i njegovim mogućnostima, mijenjaju se i naše spoznaje o njemu, okruženje u kojem uči, djeluje i živi. Stvaranjem što boljeg okruženja za dijete na način da ono bude poticajno, bogato i raznovrsno, možemo promatrati svako dijete individualno te mu omogućiti razvoj njegovih sposobnosti i znanja. Također, i same autorice Miljak te Vujičić (2002:17) tvrde: *„Želimo stvarati cjelokupno okruženje u ustanovi koje neće biti ograničavajuće, koje će kao takvo pogodovati stvaranju humanijih socijalnih, emocionalnih i intelektualnih odnosa za sve sudionike ovog procesa, koje će biti u skladu s dječjom prirodom i prirodom ostalih sudionika a ne, kao što najčešće susrećemo, u njihovoj suprotnosti.“*

O našim sposobnostima za istraživanje i učenje, otvorenosti i volji ovisi sve jer su oni uvjet za ostvarenje svakog djeteta.

3.1.1. Uloga odgajatelja

Kako bi se unaprijedilo korištenje novih smjernica za prijelaz od strane odgajatelja, korisno je da odgajatelji budu dio ovog procesa. Zato su ključne značajke procesa razvoja načela za proces prijelaza (Alsop, 2000):

- rad zajedno – razvijanje jedinstvenih tranzicijskih smjernica,
- dosljednost prakse mogla bi se poboljšati radom prema istim smjernicama,
- pažljivo slušanje kako bi se identificirala težnja ljudi za pozitivnim prijelazima, identificiranje snaga i rješenja.

Odgajatelj je osoba koja preuzima brigu za dijete za vrijeme njegova boravka u ustanovi koji obuhvaća bavljenje različitim aktivnostima, komunikaciju na individualnoj, grupnoj i zajedničkoj razini te praćenje i zadovoljavanje djetetovih individualnih razvojnih mogućnosti i potreba. Taj je posao vrlo dinamičan. Odgajatelj treba ostvariti otvoren, iskren i topao odnos s djetetom koji dolazi u vrtić. Mora ga slušati, pratiti, zanimati se za nj te razgovarati s njime jer na taj način djetetu pokazuje da želi ostvariti stabilnu socio-emocionalnu vezu s njime. Neophodno je oslušivati njegove potrebe kako bi ih na vrijeme mogao zadovoljiti. *„Stoga je odgajatelj ključna osoba koja će djetetu pružiti podršku i pomoć u svladavanju prilagodbe u jaslicama/vrtiću na način na koji će omogućiti sigurno okruženje i atmosferu povjerenja“*

(Mihić, 2016 prema Tatalović Vorkapić 2021:17). Također, jedna od uloga odgajatelja jest učenje kroz svakodnevna iskustva jer je svako dijete drugačije i ima svoje potrebe i navike. Unatoč tome što se u svakodnevnim aktivnostima traži od odgajatelja da stvori individualnu interakciju i međusobnu povezanost između njega i djeteta, poseban se naglasak stavlja u vrijeme adaptacije kada je dijete izuzetno osjetljivo i preplašeno. Ključno je da u takvim trenucima dijete doživi odgajatelja kao osobu punu pažnje i empatije i na koju se može osloniti (Stokes-Szanton, 2004).

Stokes-Szanton (2004) također ističe kako je prije samog dolaska djeteta u vrtić važno organizirati roditeljski sastanak s roditeljima novoupisane djece. Uloga odgajatelja jest da pomogne roditeljima te je izrazito važno da odgajatelj pokuša na najbolji mogući način roditeljima približiti i opisati kako će teći boravak u vrtiću kako bi se roditelji mogli što više opustiti i olakšati djeci prijelaz iz obitelji u vrtić. Dolaskom roditelja u ustanovu, odgajatelj ima zadaću pokazati roditeljima prostor u kojem će njihova djeca boraviti, prostor gdje će jesti i dr. Na taj će se način stvoriti pozitivna veza i otvorenost između odgajatelja i roditelja jer će se roditelji osjećati ugodnije i sigurno znajući gdje im dijete boravi.

To je ujedno i način da pripreme dijete da bude samostalnije u određenim zadaćama. Isto tako, na odgajatelju je da istakne roditeljima kako je izrazito važna međusobna suradnja i partnerstvo, posebno tijekom razdoblja prilagodbe, kako bi mogli izgraditi kvalitetan odnos s njihovim djetetom jer i odgajatelj i roditelj imaju zajednički cilj, a to je zdravo, sigurno, odgojeno, kompetentno i obrazovano biće - dijete (Ljubetić, 2009).

Za vrijeme prilagodbe izrazito je važno da odgajatelj bude tolerantan, pažljiv i susretljiv prema djeci jer su ona u tom razdoblju često osjetljiva. Postoje djeca koja će na početku odbijati kontakt s odgajateljem te je važno da on to uvaži i poštuje (Bredenkamp, 1996). Takvoj djeci potrebno je vrijeme kako bi se opustilo i uvjerilo da odgajatelj nije opasan. Ipak, kada odgajatelj vidi tužno ili razdražljivo dijete, njegova je zadaća da mu priđe i pokuša ga utješiti zagrljajem, milovanjem, poljupcem ili razgovorom jer to ujedno predstavlja i temelj za stvaranje novih znanja i iskustava s kompetentnom i sigurnom osobom, odnosno odgajateljem (Miljak, 1991).

3.1.2. Uloga roditelja

Roditelji kao jedni od bitnih čimbenika tijekom djetetovog prijelaza i prilagodbe na vrtić imaju značajnu ulogu za vrijeme tog razdoblja. Osim što je to stresno životno razdoblje za dijete jer se susreće s novom, nepoznatom okolinom, to je razdoblje također zahtjevno i za same roditelje. (Došen-Dobud, 2004; Epstein, 2013; Visković, 2018 prema Panić, 2020).

Oni se kao i djeca susreću s brojnim strahovima i raznim emocijama, stoga je potrebno voditi brigu o tome kako se roditelj osjeća jer dijete, iako je maleno biće, sve osjeća. Osim stalosti i nepokazivanja vlastite zabrinutosti, važno je da roditelji budu smireni jer ukoliko dijete prepozna kod roditelja uznemirenost, ono će se isto ponašati te se neće moći ostvariti kvalitetan prijelaz i prilagodba djeteta u vrtiću (Mihić, 2010).

Ipak, kako bi se navedeno moglo ostvariti, važno je da roditelji sudjeluju u roditeljskim sastancima. Na prvom roditeljskom sastanku roditelje se upoznaje s općenitim informacijama vrtića kao što su radno vrijeme, uloga vrtića, ciljevi odgojno-obrazovnog rada, oblici suradnje kroz godinu, dok se kasnije na drugom roditeljskom sastanku govori o aktivnostima koje će uslijediti, aktivnostima koje će poticati djetetov cjelokupni razvoj, ali i mogućnost uključivanja roditelja u neposredni rad kroz razne projekte (Miljak, 2009).

Na taj će način roditelji imati priliku upoznati odgajateljce, ali i članove stručnog tima na koje se svakako mogu osloniti ukoliko se pojavi određena poteškoća. Također, roditelji ne smiju zanemariti važnost upućivanja odgajatelja u zdravstveno stanje djeteta (alergije ili određene bolesti) i navike jer je odgajatelj odgovorna osoba za vrijeme odsustva roditelja (Stokes-Szanton, 2004).

Uloga roditelja jest pripremiti dijete na vrtić kroz svakodnevne razgovore o vrtiću i potaknuti dijete na razmišljanje o vrtiću kao ustanovi, odnosno mjestu koje je sigurno za njega, mjestu u kojem će upoznati mnogo prijatelja s kojima će se moći igrati raznim igračkama. Također, važno je napomenuti djetetu da je to mjesto gdje će boraviti samo dok mama i tata rade, kako dijete ne bi imalo osjećaj da su ga roditelji napustili. S obzirom da je sama prilagodba stresna za dijete, roditelji bi trebali voditi računa o tome da ostave djetetove trenutne navike sve dok ne prođe razdoblje adaptacije, tj. ne bi ih trebali mijenjati samo zato što dijete kreće u vrtić. To je potrebno kako bi se dijete što lakše prilagodilo i kako ne bi došlo do još jedne stresne situacije. Međutim, kada završi adaptacija, tada roditelji mogu krenuti s odvikavanjem od bočice, dude i sl. (Metikoš, 2020).

Dakle, izuzetno je važna vedrina roditelja i njihov pozitivan stav prema vrtiću, ali i postavljanje granica kako bi se dijete što lakše prilagodilo novoj okolini. Odnos između

partnera, ali i stabilni odnosi unutar obitelji, također doprinose boljoj i lakšoj prilagodbi djeteta. Jedino dobra priprema djeteta, ali i roditelja, olakšat će da to osjetljivo razdoblje bude za nj što jednostavnije i što bezbolnije (Rončević, 2006).

3.1.3. Prilagodba u vrtiću

Vrtić nudi mnoge mogućnosti. To može biti mjesto za interakciju s vršnjacima i učenje životnih lekcija kao što su: kako dijeliti, družiti se i slijediti pravila. Također ih može pripremiti za školu i daljnji život. Naime, odlazak u vrtić dolazi s nekim emocijama, kako za roditelje, tako i za samo dijete. Za dijete, ulazak u novo vrtićko okruženje u kojem se nalaze nepoznati odgajatelji i djeca, može izazvati istovremeno i tjeskobu i uzbuđenje. Roditelji mogu imati pomiješane emocije o tome je li njihovo dijete spremno za vrtić. Osjećanje ugone s odlukom i vrtićkim okruženjem može pomoći djetetu da se osjeća spremno (Reynolds 1995).

Autor Reynolds (1995) naglašava kako s djetetom treba provoditi vrijeme u razgovoru o vrtiću prije pohađanja istog. U mjesecima i tjednima prije početka vrtića treba postupno upoznati dijete s aktivnostima koje se tamo odvijaju. Dijete koje je naviklo kod kuće šarati papirom i bojicama, utješno će otkriti bojice i papir u vrtiću. S djetetom treba posjetiti vrtić nekoliko puta prije početka kako bi se ublažila zabrinutost zbog nepoznatog područja. Posjet vrtiću također je prilika da dijete upozna odgajatelja i da roditelj postavi pitanja o rutinama i uobičajenim aktivnostima. Neke od tih rutina i aktivnosti roditelj može uvesti kod kuće kako bi se dijete upoznao s njima.

Dok je dijete u vrtiću, treba mu dopustiti da istražuje, promatra i odluči kada će komunicirati s drugom djecom. To pomaže djeci upoznati vrtić i omogućuje im da istražuju nove igračke s kojima će se igrati. Odgajatelj s roditeljem može porazgovarati o tome kako će izgledati prvi tjedan prilagodbe. Iako je ovo važan korak za dijete, potrebno mu je pružiti podršku, no prevelik naglasak na promjeni mogao bi dovesti do povećanja tjeskobe kod djeteta. Mala djeca mogu shvatiti neverbalne znakove svojih roditelja. Kada se roditelji osjećaju krivima ili zabrinutima što će ostaviti svoje dijete u vrtiću, djeca će to vjerojatno osjetiti. Što je roditelj mirniji i sigurniji u svom izboru da pošalje svoje dijete u predškolsku ustanovu, to će dijete biti sigurnije (Christensen i sur., 2014).

Kada dijete prvi dan uđe u vrtić, treba mu dozvoliti da se upozna sa svojim odgajateljem, a roditelj se treba odmaknuti kako bi omogućio odgajatelju da počne stvarati odnos s djetetom. Podrška odgajatelju pokazat će djetetu da će ono biti sretno i sigurno u vrtiću. Ako se dijete

drži uz roditelja ili odbija sudjelovati u aktivnostima, odgajatelj treba reagirati na način koji neće uznemiriti dijete. Dosljedna i jednostavna rutina oproštaja može olakšati odlazak. Prijelazni predmeti kao što su obiteljska slika, lutka, omiljena dekica ili krpica, također mogu pomoći utješiti dijete. Također, treba imati na umu da se većina djece dobro osjeća nakon što njihovi roditelji odu (Christensen i sur., 2014).

Neka djeca mogu se odmah družiti s drugom djecom iz vrtića, dok bi druga mogla poželjeti privatniji odnos s odgajateljem prije nego što se pridruže grupi. Mnogi vrtići započinju svakodnevnim ritualom kao što je vrijeme u krugu (kada odgajatelj i djeca razgovaraju o tome što su radili dan prije i o aktivnostima koje su pred njima za taj dan). Pridržavanje rutine olakšat će djeci prelazak iz kuće u vrtić.

3.2. Strah od odvajanja

Jedan od problema koji se najčešće javlja prilikom prijelaza i prilagodbe djeteta jest strah od odvajanja, odnosno separacijska anksioznost. Separacijski anksiozni poremećaj definira se kao strah odvajanja djeteta od roditelja ili osoba koje su njemu bliske te se javlja u starosti od 6. do 8. mjeseci (Paradžik, Kordić, Zečević, Šarić, Boričević Maršanić, 2018). Nadalje, prema autorima Mašković i sur. (2018:32): „*Separacijska anksioznost je strah od odvajanja od emocionalno bliskih osoba koja se očituje uznemirenošću i negodovanjem djeteta.*“

Prilikom promjene boravka iz obiteljskog doma u odgojno-obrazovnu ustanovu, jasno se može kod djeteta zamijetiti izloženost separaciji od odvajanja mjesta na kojemu se ono osjeća sigurno i zaštićeno. Dijete doživljava razne emocije poput nezadovoljstva, nesigurnosti i nelagode (Berk, 2008).

Svako dijete drukčije se nosi sa stresom te separacijsku anksioznost može manifestirati kroz razne emocionalne, tjelesne ili ponašajne reakcije. Kada je riječ o emocionalnim reakcijama, tada su to najčešće razdražljivost djece i tuga, tjeskoba te ljutnja, dok su tjelesne reakcije povraćanje, loš apetit te bolovi u trbuhu. Odbijanje hrane, lupanje, plakanje pa čak i agresivnost, česte su ponašajne reakcije koje se javljaju kod djece u toj situaciji (Autori Mašković i sur., 2018 prema Panić 2020). Također, nije isključeno javljanje i regresije u ponašanju kod pojedine djece što znači da se vraćaju na prethodnu fazu razvoja, odnosno ukoliko su prestala nositi pelene, postoji mogućnost mokrenja u gaćice te se vraća potreba za pelenama.

Kako bi se djeci olakšao prijelaz i sama prilagodba te smanjio separacijski strah, autorica Došen-Dobud (2004) ističe važnost i potrebu djece za prijelaznim objektima koji im daju osjećaj privrženosti i bliskosti s roditeljima te osjećaj zaštićenosti. Duda, bočica, dekica, plišani medvjedić ili neka druga plišana igračka samo su neki od prijelaznih objekata koje djeca vole i prema kojima osjećaju posebnu privrženost u nepoznatoj okolini.

3.3. Privrženost djece u procesu odvajanja

Teoriju privrženosti kreirao je britanski psihoanalitičar John Bowlby (1969) te je to ujedno i jedna od teorija suvremenog razumijevanja razvoja djece i odraslih osoba, a kasnije je istu nadopunila Mary Ainsworth.

Definicija, prema Berk (2015:425): „*Privrženost je snažna emocionalna veza koju imamo s posebnim ljudima u našim životima, koja nam pruža ugodu i radost kada smo s njima u interakciji, dok nas u trenucima stresa njihova blizina može utješiti.*“

Autor Sameroff (1995) smatra kako su tijekom najranije dobi, u prvim godinama života, emocionalni odnosi koje dijete razvija od velikog značaja, osim za funkcioniranje pojedinca, tako i za stvaranje privrženosti. Onaj odnos koji dijete ima i njegova kvaliteta uvelike ovisi i na buduće odnose koje će imati.

Figura privrženosti je naziv osobe na koju se dijete može osloniti (Tatalović Vorkapić, 2020).

Ključno je da je ta osoba djetetu pouzdana, daje mu potporu te se na nju može osloniti prilikom upoznavanja okoline oko sebe (Ajduković, Kregar Orekšović, Laklija, 2007). Dijete tu osobu postepeno počinje upoznavati kao sigurnu bazu.

Prilikom procesa odvajanja, odnosno prijelaza i prilagodbe, uvelike ovisi odnos koji dijete ima s roditeljima, koliko je ono razvilo privrženost jer upravo to utječe na potencijal djeteta da se prilagodi novoj okolini i okružju dok je odvojen od roditelja te izgradi siguran i kvalitetan odnos s odgajateljima.

Nadalje, kada je riječ o stilovima privrženosti, prema autorici Mary Ainsworth (1979), razlikuje se nekoliko stilova privrženosti koji se mogu podijeliti na: sigurnu, nesigurnu-izbjegavajuću privrženost, nesigurno - opiruću privrženost i dezorganizirano - dezorijentiranu privrženost. Prva, sigurna privrženost je privrženost koja se odnosi na odrastanje djeteta uz stalno prisustvo odrasle osobe. Ta je odrasla osoba ujedno i osjetljiva na njegove potrebe, stoga mu daje osjećaj nježnosti i zaštićenosti (Ainsworth, 1979).

Najviše djece broji upravo ovaj stil privrženosti, čak njih 65%. Takva djeca u situacijama kada roditelji nisu prisutni pokazuju nervozu i uznemirenost, međutim, pri ponovnom susretu roditelja uspostavljaju kontakt bez poteškoća jer im oni predstavljaju zadovoljstvo (Vasta, Haith i Miller, 2004). Ipak, takva djeca uspijevaju uspostaviti dobre odnose s odgajateljima i ostalom djecom u vrtiću te aktivno istražuju novi prostor (Tatalović Vorkapić, 2020).

Sljedeći stil privrženosti je nesigurno-izbjegavajuća privrženost koja je prisutna kod manjeg broja djece, odnosno zastupljena je kod 20% djece koja se u trenucima odvajanja vrlo brzo umire. Prilikom djetetove uznemirenosti roditelji ne zadovoljavaju njegove potrebe (Mihic, 2011). Međutim, takva djeca vješto skrivaju svoje emocije te ih pokazuju samo u situacijama kada ostanu sama. Pokazuju iznimno malu opreznost pred nepoznatim osobama, a kada dolazi do ponovnog susreta s roditeljima, tada ih izbjegavaju, ignoriraju ih, ne želeći stupiti s njima u kontakt (Vasta, Haith i Miller, 2004).

Jak strah prilikom odvajanja od roditelja, agresivnost i nervoza javljaju se kod trećeg stila, odnosno nesigurno-opirujuće privrženosti. Takva djeca ljuta su na svoje roditelje jer su ih ostavili, ne istražuju aktivno okolinu, već ju promatraju ne želeći se uključiti (Vasta, Haith i Miller, 2004).

Kako smatra Mihic (2011), djeca nesigurno-opirujućeg stila privrženosti žele stalnu blizinu majke i njezinu pažnju, a da bi je zadobili, vješaju se po njoj, dok prilikom odvajanja plaču, trče za roditeljima pa čak se i penju po njima. Za razliku od prethodnog stila, djeca nesigurno-opirujućeg stila su prilikom ponovnog susreta s roditeljima bijesna i ne umiruju se brzo.

Posljednji stil dezorganizirano-dezorijentiranu privrženost karakterizira najveći stupanj nesigurnosti kod djece. Strah od roditelja, ukočenost te usporenost djece samo su neki od faktora koji se javljaju kod ovog stila. Djeca ne žele pokazati emocije roditeljima, već ih prikrivaju, na povratak roditelja djeluju ravnodušno i udaljavaju se od njega, dok od stranca prema kojemu nerijetko pokazuju strah u tom trenutku traže zadovoljenje svojih potreba (Vasta, Haith i Miller, 2004).

Dakle, s jedne strane važno je naglasiti kako kvalitetan odnos djeteta, njegova roditelja, vrtića, ali i poticajna okolina, rezultiraju lakšom prilagodbom te imaju pozitivan utjecaj na razvoj privrženosti kod djece. Dok s druge strane, autorica Tatalović Vorkapić (2020) također ističe važnost modela kojeg smatra ključnim kako bi se shvatio sam proces prijelaza i prilagodbe, a riječ je o modelu 4 P, što znači: privrženost, prijelaz, prilagodba, povezivanje.

3.4. Karakteristike djece i roditelja

Prijelaz djeteta u vrtić jedan je od ključnih životnih procesa. U tom razdoblju, djeca se mogu osjećati i uzbuđeno i pomalo tužno, a to se razdoblje predstavlja kao novo okruženje u kojem obitelji također doživljavaju slične osjećaje. To je zapravo kritičan proces u kojem se mijenja društveno okruženje, uloge i identiteti pojedinaca. Sam proces uključivanja obitelji – proces u kojem majke, očevi i drugi članovi obitelji sudjeluju u relevantnom obrazovnom programu kako bi doprinijeli obrazovanju i razvoju djece u ranom djetinjstvu – iznimno je bitan i složen (Haciibrahimoğlu, 2022).

Karakteristike djece i roditelja uvelike ovise o samoj kvaliteti prijelaza djece. Spol djece, dob, temperament i privrženost, čimbenici su koji utječu na prijelaz i prilagodbu u vrtiću. Mlađa djeca najčešće teže prolaze razdoblje prijelaza zbog privrženosti i straha od odvajanja, boje se da će ih roditelji napustiti. Djeca koja obično burno reagiraju na neugodu i ne prihvaćaju baš najbolje promjene, djeca koja su nerijetko loše i negativno raspoložena, djeca koja žele sad i odmah da se zadovolji njihova potreba, djeca su težeg temperamenta i također upravo taj temperament značajno utječe na njihov prijelaz u vrtić (Jurčević-Lozančić, 2005). Ipak, djeca lakšeg temperamenta lakše će prebroditi prijelaz u vrtić, lakše će prihvatiti odvojenost od roditelja, kao i novu okolinu i osobe (odgajatelje, vršnjake) (Tatalović Vorkapić, Čargonja-Pregelj i Mihić, 2015).

Kako će teći prijelaz i prilagodba djeteta također ovisi i o stupnju razvoja privrženosti koji su međusobno razvili dijete i roditelj. Ukoliko prilikom odvajanja djeteta od roditelja ono plače, to znači da se razvila sigurna privrženost između njih te je dijete u njihovoj blizini sigurno i zaštićeno. Nadalje, spol roditelja, dob, odnos koji roditelj ima s djetetom, odnos unutar obitelji, roditeljski stil, povjerenje prema odgojno-obrazovnoj ustanovi i odgajateljima te suradnja s njima, nezaobilazne su karakteristike koje također utječu na djetetov prijelaz u vrtiću. Prema istraživanju Tatalović Vorkapić sa sur. (2015), dječaci koji krenu u vrtić teže se prilagođavaju sredini u kojoj nema majke, dok se djevojčice brže snalaze i lakše prilagode na sredinu bez majke (i oca).

Od roditeljskih stilova, Jurčević Lozančić (2005) spominje tri odgojna stila, a to su: *autoritativan*, *permisivan* i *autoritaran*. Ona djeca koja su odgajana ovim posljednjim, autoritarnim stilom, povučena su i često raspoložena neprijateljski; djeca koja su odgajana permisivnim stilom su nezrela emotivno, nekarakterna, nisu uporna kasnije u životu; na kraju, autoritativan stil – ta su djeca *prijateljska*, *neovisna* i *intelektualno uspješna* (Jurčević Lozančić, 2005:15). Potrebno je poznavati ovu podjelu i karakteristike svakog roditeljskog stila iz razloga

što su analize pokazale da je najpoželjniji roditeljski stil koji će pozitivno utjecati na djetetov prijelaz u vrtiću upravo autoritativni stil roditeljstva. Roditelji koji su osjećajni, osjetljivi i brižni prema svojoj djeci karakterizira navedeni stil. Oni jasno postavljaju granice djeci, što pozitivno utječe na socijalni razvoj djece, kao i na bolji prijelaz (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Prema autorici Matošević (2020), odnos unutar obitelji važan je faktor koji pomaže djetetu kako bi lakše prihvatilo prijelaz iz obitelji u vrtić, međutim, roditeljski konflikti, svađe između majke i oca, kao i razvod braka uzrokuju teškoće djetetu prilikom prijelaza. Suprotno tome, stabilni partnerski odnosi unutar obitelji pomažu djetetu kako bi sa što manje poteškoća uspješno savladali prilagodbu. Kao što je i prethodno navedeno, važno je povjerenje roditelja prema odgojno-obrazovnoj ustanovi. Autor Stojić (2010) govori o tome kako je potrebna komunikacija između roditelja i djece o vrtiću kao mjestu za igru, učenje, druženje s prijateljima i zabavu. Također, ključna je i suradnja te partnerstvo između roditelja i odgajatelja koji imaju zajednički cilj, a to je dobrobit djeteta (Ljubetić, 2014).

Jurčević Lozančić (2005) opisuje nužnost međusobne povezanosti između, s jedne strane, oba roditelja, a s druge strane djeteta. No tu ulaze još uloge baka, djedova te ostalih članova obitelji (ako u kući živi još netko). Djeca u vrtiću nositelji su onih obrazaca ponašanja koja stječu kod kuće. Majka je ipak najbitniji odgajatelj djeteta i najvažnija je za djetetov razvoj. Naglašava se posebno „*važnost razvoja djeteta uz toplu, ohrabrujuću majku, što između ostalog potiče razvoj djetetove emocionalne stabilnosti koja bitno olakšava njegovu prilagodbu novoj sredini*“, odnosno jaslicama i vrtiću (Jurčević Lozančić, 2005:21). Uloga oca također je nemjerljiva. Nježan otac djetetu pruža „*emocionalnu podršku, prenosi mu osjećaj da je voljeno, sigurno i zaštićeno, [te] u ozračju dobre emocionalne veze i privrženosti ocu, dijete je spremnije za mnoge aktivnosti u vanjskom svijetu, koje će ga voditi prema boljem prepoznavanju sebe jer su očevo poštovanje i njegova emotivna potpora najvažniji za razvoj pozitivne djetetove slike o sebi*“ (Jurčević Lozančić, 2005:23).

4. CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Osnovni cilj ovog rada bio je istražiti važnost i ulogu karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza iz obitelji u vrtić i prijelaznih objekata kod djece. Temeljem ovog cilja postavljeni su istraživački zadaci:

- 1) Ispitati percepciju roditelja o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza djece
- 2) Ispitati odnos utvrđene percepcije roditelja o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza s karakteristikama djece (spol djece, dob, djece, posebne potrebe djece i duljina trajanja prilagodbe) i karakteristikama roditelja (spol, dob, broj djece u obitelji, tko najčešće dovodi dijete u vrtić, te bračni status).

Temeljem prikazanih teorijskih modela i dosadašnjih istraživanja pretpostavlja se:

H1: Očekuje se da će se utvrditi pozitivna percepcija roditelja o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza djece.

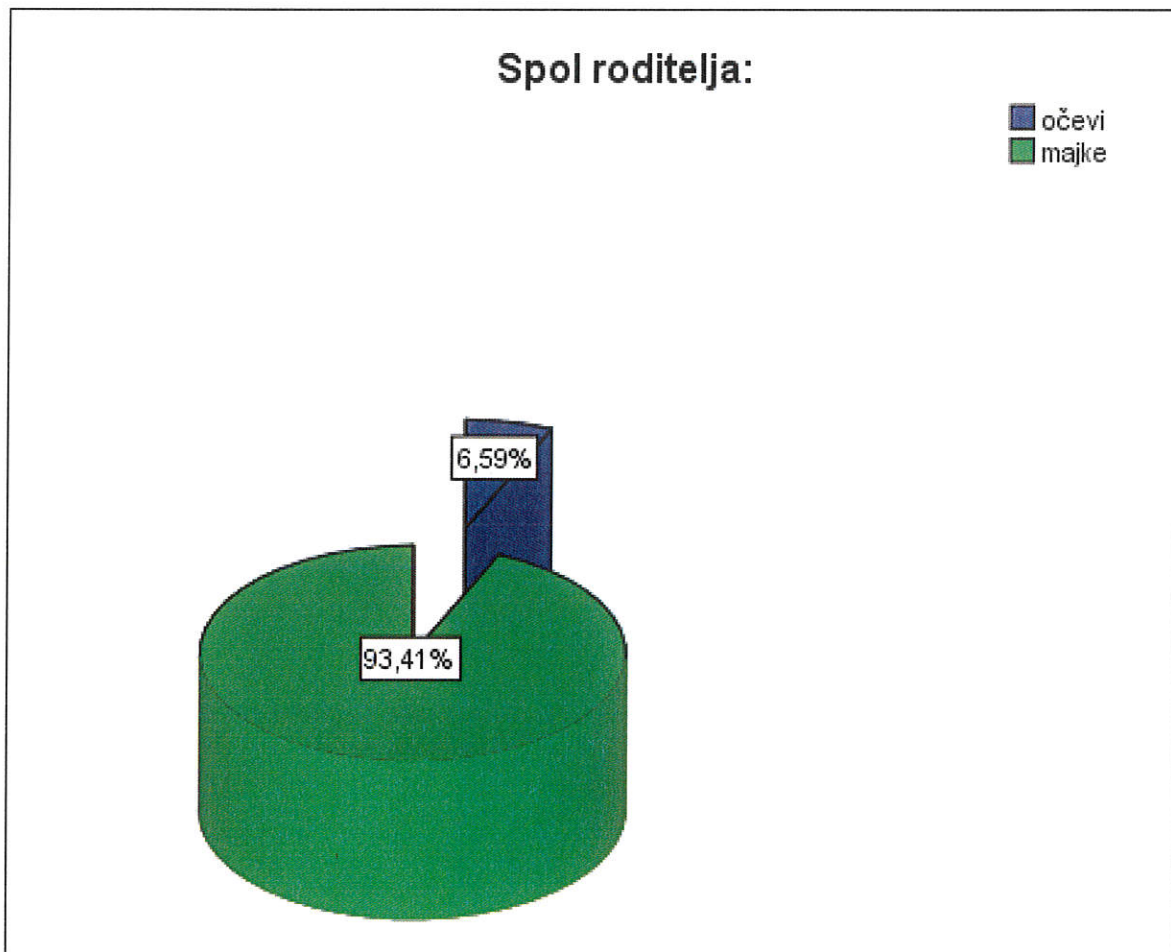
H2: Očekuje se značajna povezanost percepcije roditelja o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza s karakteristikama djece i s njihovim karakteristikama.

5. METODA ISTRAŽIVANJA

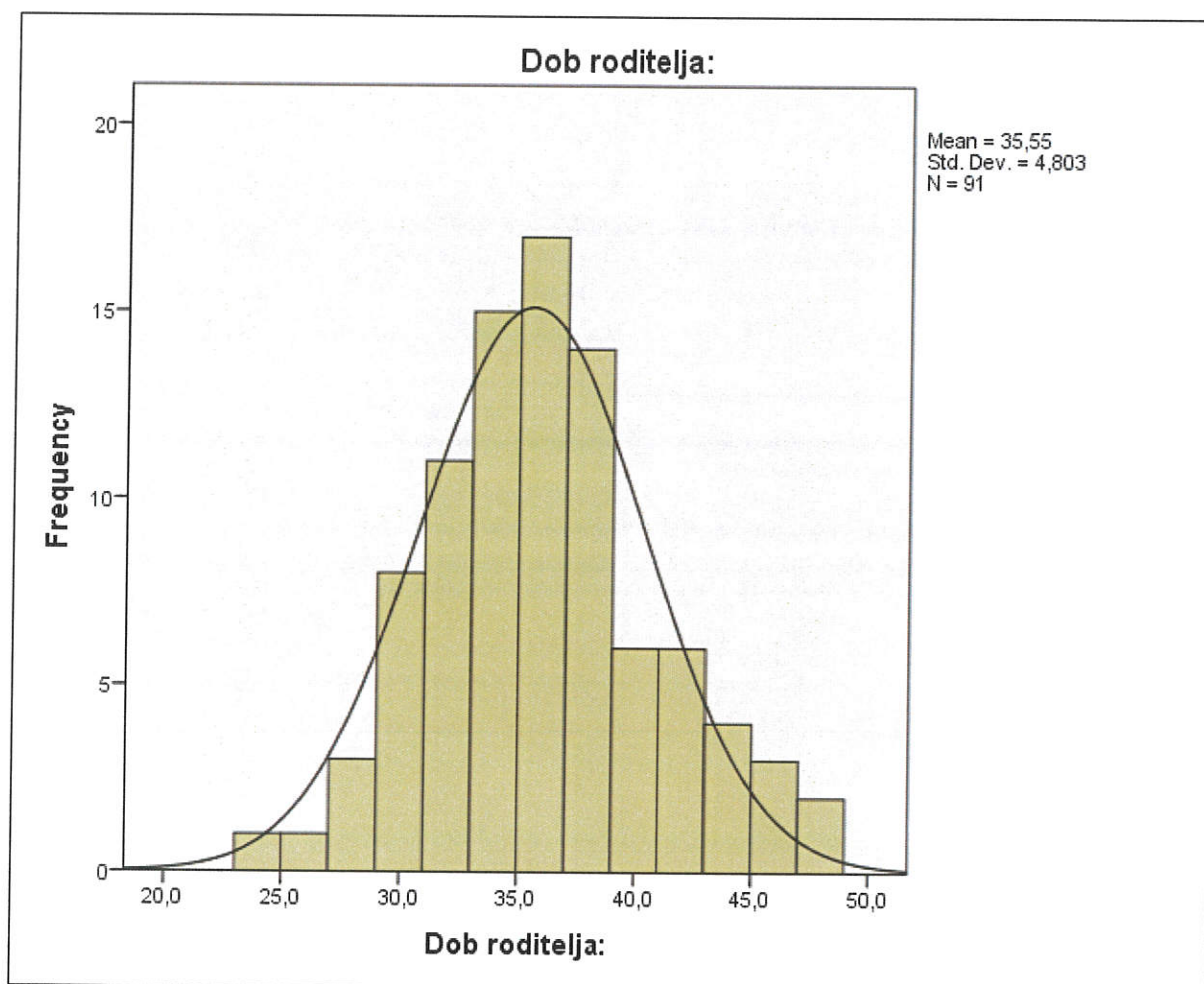
5.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku $N=91$ u jednom prigodno odabranom vrtiću iz Pazina. U istraživanju je sudjelovalo 85 majki i 6 očeva (Slika 3). Prosječna dob roditelja iznosi $M= 35,56$ ($SD = 4,80$), u rasponu od 24 do 48 godine starosti što je vidljivo na Slici 4.

Slika 3: Raspodjela roditelja prema spolu

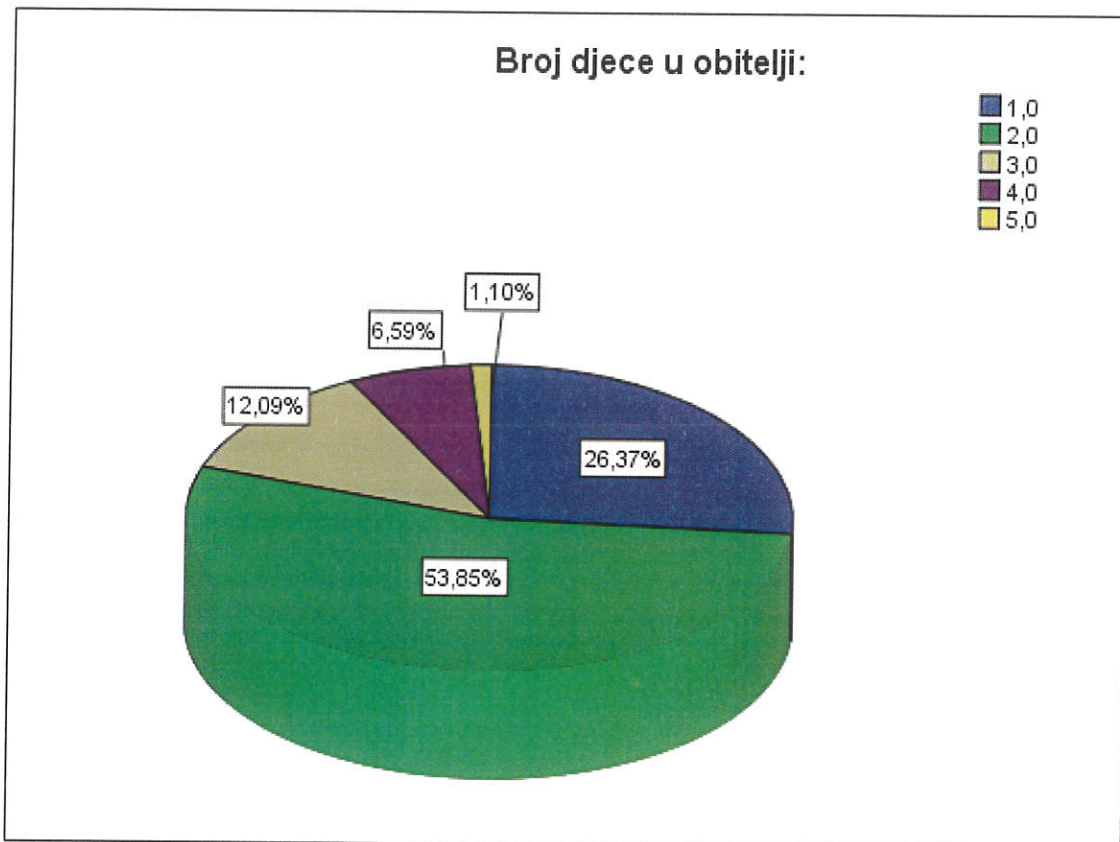

Slika 4: Dob roditelja

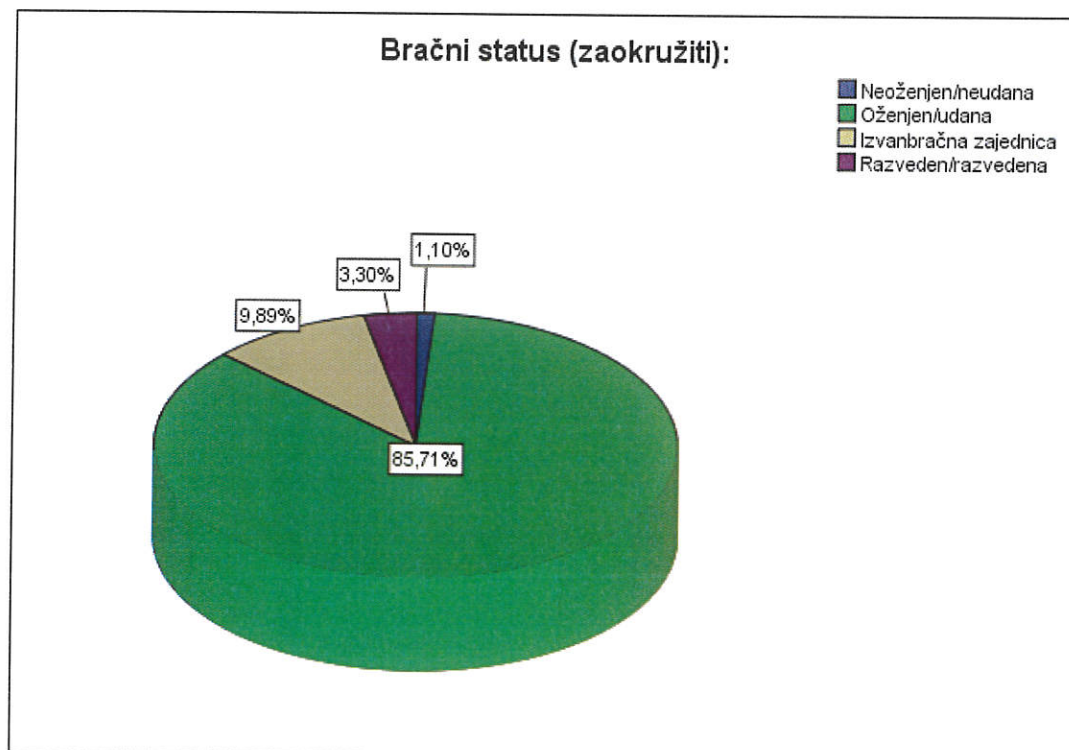

Slika 5 prikazuje broj djece u obitelji. Rezultati ukazuju kako najviše roditelja ima dvoje djece, odnosno njih 24 ima jedno dijete, 49 roditelja dvoje djece, 11 roditelja troje, 6 roditelja četvero, dok samo 1 roditelj iz istraživanja ima petero djece. Prema bračnom statusu, jedan je roditelj neoženjen, njih 78 oženjeno/udano, 9 roditelja živi u izvanbračnoj zajednici, dok je svega troje razvedeno (Slika 6). Nadalje, na pitanje „*Tko najčešće dovodi odvodi/ dijete u/iz vrtića*“, roditelji su odgovorili kako 33 djece dovodi/odvodi majka, 13 djece očevi, 33 djece dovode/odvode i majka i otac, jedno dijete tetka, 4 djece majka, otac ili baka, 3 djece majka, baka, čak 2 roditelja izjasnila su se kako dijete dovodi/odvodi majka ili teta čuvalica, samo jedan tata ili baka te, također, samo jedan roditelj naveo je majku, oca ili noniće, odnosno baka/djed što prikazuje i Slika 7.

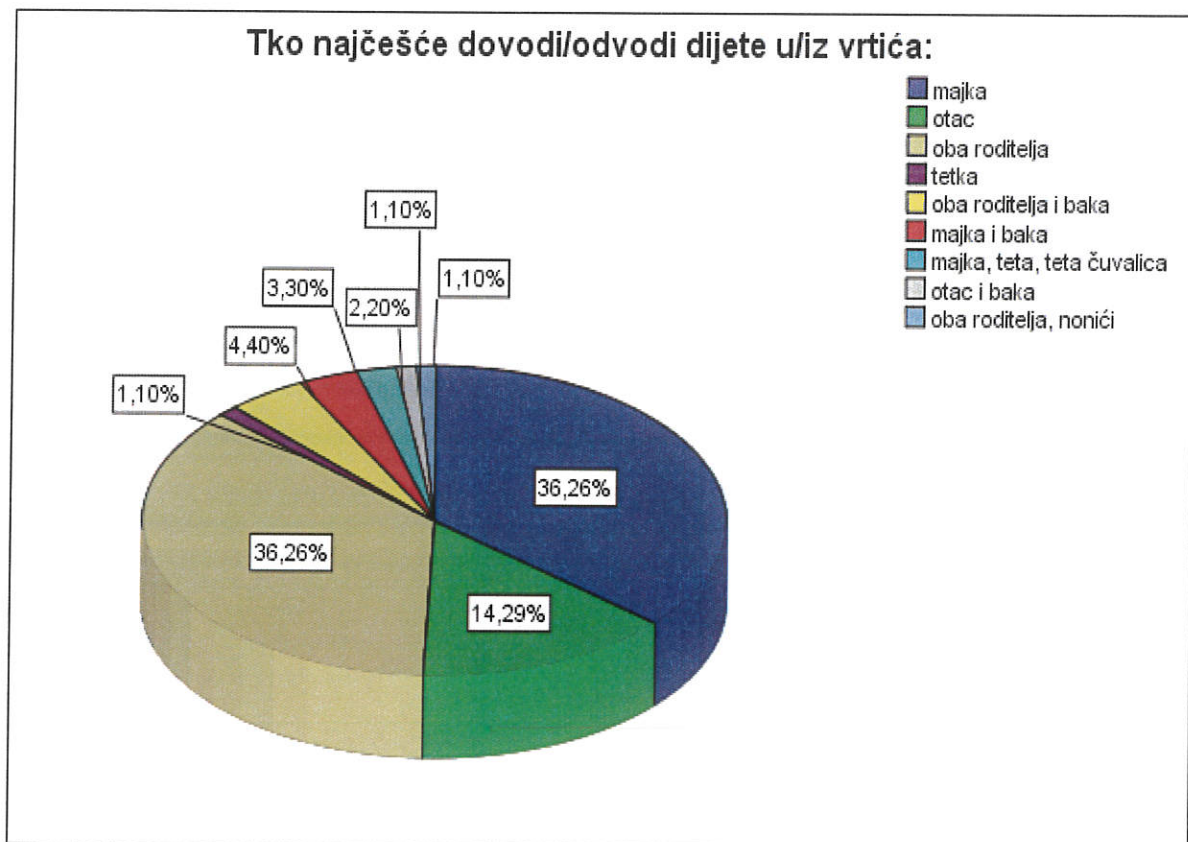
Slika 5: Broj djece u obitelji

Slika 6: Bračni status roditelja

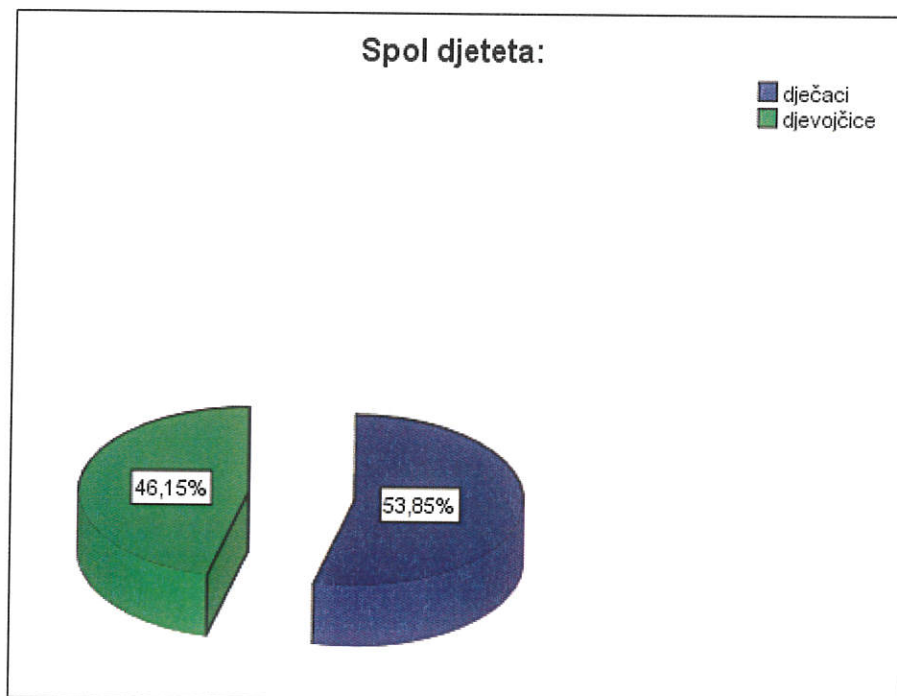

Slika 7: Prikaz tko najčešće dovodi/odvodi dijete u/iz vrtića

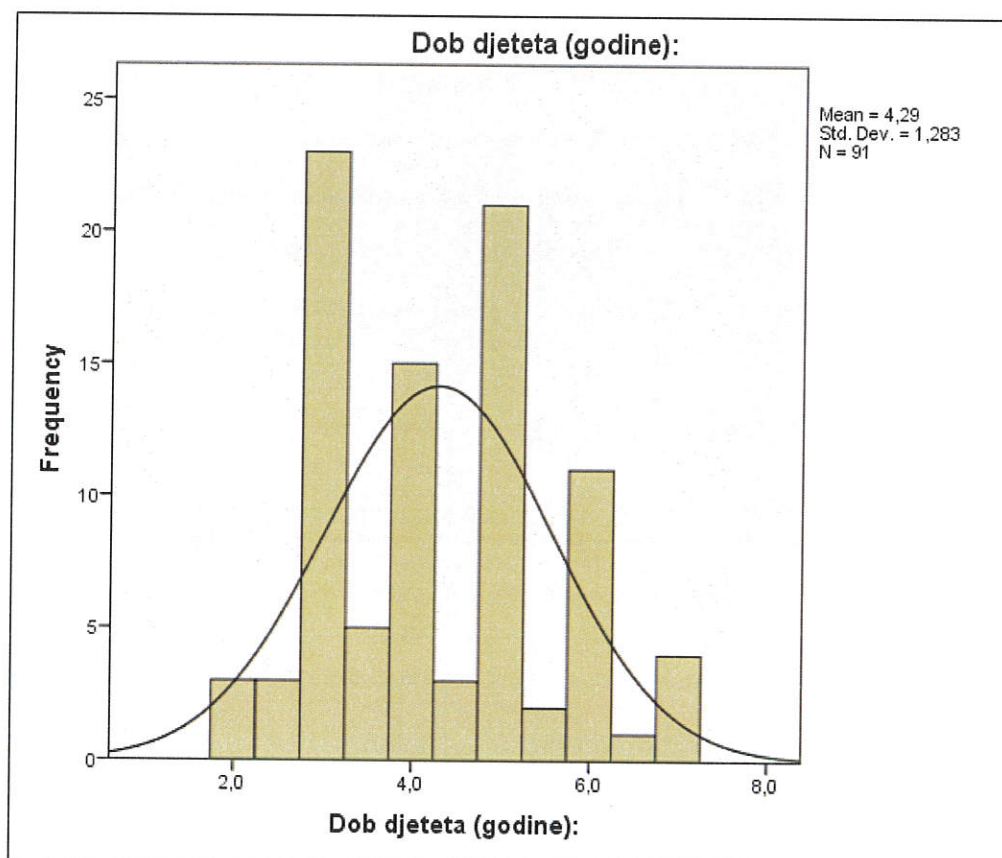

Slika 8 prikazuje spol djece te je vidljivo kako su sudjelovali roditelji 49 dječaka i 42 djevojčice. Također, prosječna dob djeteta iznosi $M = 4,29$ ($SD = 1,28$) i u rasponu je od 2 do 7 godina starosti (Slika 9).

Slika 8: Raspodjela djece prema spolu

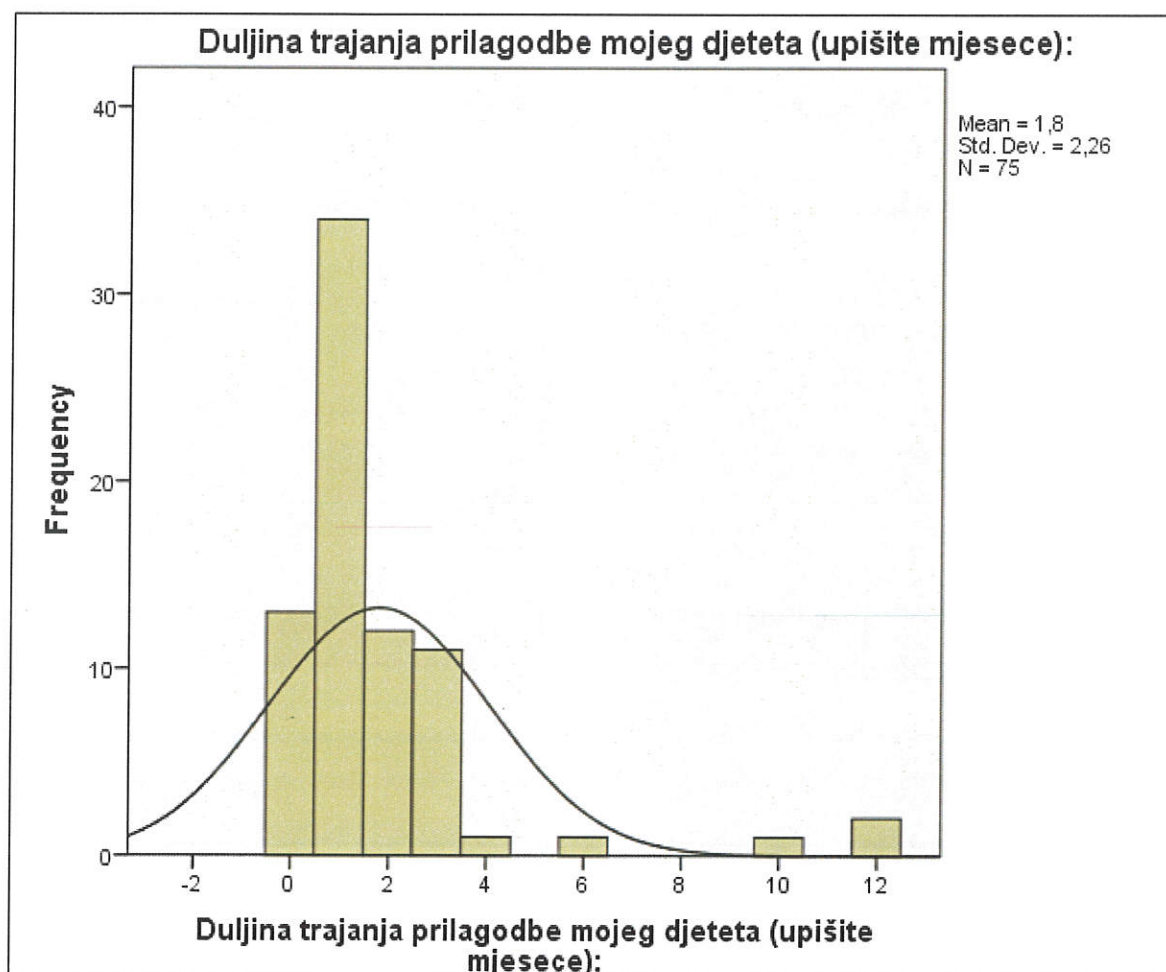

Slika 9: Dob djece

Duljina trajanja prilagodbe djeteta iznosi $M = 1,8$ ($SD = 2,26$) u rasponu od 0 do 12 mjeseci, što znači kako se pojedina djeca prilagode bez ikakvih poteškoća, dok je pojedinoj potrebno i do 12 mjeseci, odnosno i godina dana (Slika 10).

Slika 10: Duljina trajanja prilagodbe djeteta

5.2. Mjerni instrument

U istraživanju je korištena anketa koja je kreirana u svrhu ovog istraživanja. Ovim se istraživanjem ispitala važnost i uloga karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza iz obitelji u vrtić kao i prijelazni objekti kao jedni od važnih čimbenika kvalitetnog prijelaza i prilagodbe djeteta na vrtić.

Anketa koju su roditelji ispunjavali, provedena je online putem preko aplikacije Google Disk-a te su svi prikupljeni podaci u potpunosti anonimni, bez otkrivanja identiteta sudionika. Prije ispunjavanja ankete dana je uputa o ispunjavanju iste te je objašnjen pojam prijelaznog objekta.

Na početku ankete, u uvodnom dijelu, roditelji su trebali dati svoje sociodemografske podatke (spol, dob, broj djece u obitelji, podaci o djetetu, bračni status, tko najčešće odvodi/dovodi dijete u/iz vrtića i sl.)

U istraživanju je korištena Likertova skala procjene koja se sastojala od 29 čestica koja su zahtijevala kvantitativnu analizu. Također, ispitanici su pomoću Likertove skale procjene određivali u kojoj se mjeri slažu s određenom tvrdnjom stupnjevima od 1 do 5 (1= Potpuno se ne slažem, 2= Djelomično se ne slažem, 3= Možda, 4= Djelomično se slažem, 5= Potpuno se slažem). Primjer jednog od pitanja glasi: „*Kada je moje dijete krenulo u jaslice/vrtić prilagodba je bila brza.*“

Posljednja dva pitanja odnosila su se na pitanja otvorenog tipa te su zahtijevala kvalitativnu analizu u kojoj su ispitanici mogli biti slobodni i kreativni u pisanju odgovora. Primjer jednog od pitanja je: „*Kada bi postojao idealni prijelazni objekt, kakav bi prema vašem mišljenju on trebao biti? Opišite, molim vas.*“

Sve čestice iz ankete vidljive su u rezultatima te navedeni mjerni instrument ukazuje na zadovoljavajuću razinu pouzdanosti.

5.3. Postupak

Istraživanje obuhvaćeno ovim radom započelo je nedugo nakon dobivenog odobrenja s Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci u obliku potpisanog službenog dopisa. Službeni dopis prosljeđen je jednom od dječjih vrtića u Pazinu kao zamolba za suradnju u provedbi istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada. Ravnateljstvo istog vrtića odobrilo je provedbu istraživanja te je isti službeni dopis objavljen na oglasnoj ploči za roditelje kako bi saznali pojedinci o samom istraživanju (cilj istraživanja, svrha, zajamčena anonimnost kao i povjerljivost podataka).

Samo istraživanje provedeno je tijekom mjeseca travnja i svibnja 2022. godine, kao dio sveučilišnog projekta „Dobrobit djece u prijelaznim životnim periodima: Empirijska provjera Ekološko-dinamičkog modela“ (uniri-drustv-18-11). Primijenila se online metoda prikupljanja podataka preko aplikacije Google Disk-a. Međutim, zbog lakše i jednostavnije komunikacije s roditeljima, u dogovoru s odgajateljicama iz svake odgojno-obrazovne skupine, roditeljima je preko *Viber* aplikacije prosljeđen link online ankete sa zamolbom za ispunjavanje iste. Svaka odgojno-obrazovna skupina ima svoju *Viber* grupu u kojoj odgajatelji komuniciraju s roditeljima, šalju fotografije aktivnosti koje su prethodile te prenose važne informacije vezane za skupinu.

Svaka online anketa sastojala se od upute koja se nalazila prije samog početka ispunjavanja, a glasila je:

*„Poštovani roditelji,
molim Vas za sudjelovanje u okviru mog diplomskog rada kojega provodim na Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Cilj ovog rada je ispitati važnost prijelaznih objekata iz Vaše perspektive. Budući da se radi o Vašim stavovima, nema točnih i netočnih odgovora. Molim Vas da budete što iskreniji jer će prikupljeni podaci značajno doprinijeti unaprjeđenju prakse. Definicija prijelaznog objekta je: To je najčešće neka mekana, plišana igračka, ili predmet koju dijete samo odabere. Radi se o predmetu ili igrački uz koji je dijete jako vezan, prožet je djetetovim osjećajima i doživljajem njegovog/njezinog primarnog skrbnika. Dijete koristi prijelazni objekt kako bi mu/joj pomoglo u prijelazu iz primarne ovisnosti u neovisnost, te je često izvor utjehe (Wilson i Robinson, 2002). Zahvaljujem se na Vašem vremenu i sudjelovanju.“*

Prikupljeni podaci obrađeni su uz pomoć programa SPSS-27 te je obrada obuhvaćala deskriptivnu i korelacijsku analizu podataka.

6. REZULTATI I RASPRAVA

U nastavku rada bit će prikazani, opisani te analizirani i raspravljani rezultati istraživačkog problema („*Prijelazni objekti i kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić iz perspektive roditelja*“ i „*Povezanost socio-demografskih podataka s kvalitetom prijelaza*“). Kako bi se dobio odgovor na prvi istraživački problem korištena je deskriptivna, dok se u namjeni dobivanja odgovora na drugi istraživački problem koristila korelacijska analiza.

6.1. Prijelazni objekti i kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić iz perspektive roditelja

Kao što je i prethodno navedeno, u metodi rada, roditelji su anketu ispunjavali online preko aplikacije Google Disk-a. Tablica 1 prikazuje kvantitativna pitanja od kojih se sastojala anketa, te prikazuje i rezultate deskriptivne analize podataka koji se odnose na prijelazne objekte, ali i na samu kvalitetu prijelaza djeteta iz obitelji u vrtić. Nadalje, posljednja tri pitanja zahtijevaju obradu kvalitetne analize, što će se kasnije i opisati.

Navedena kvantitativna pitanja odnosila su se na Likertovu skalu procjene te su zahtijevala od ispitanika odabir s određenom tvrdnjom stupnjevima od 1 do 5, gdje je 1 označavalo kako se ispitanik u potpunosti ne slaže s određenom tvrdnjom, dok je 5 označavalo potpuno slaganje.

Tablica 1: Rezultati deskriptivne analize za prijelazne objekte i kvalitetu prijelaza iz obitelji u vrtić

Procjena roditelja	M	SD
Puno puta smo se vraćali kući po prijelazni objekt i nosili ga sinu/kćeri jer je jako bilo tužno i/ili frustrirano bez njega.	1,77	1,16
Moje dijete slabije sudjeluje u interakcijama s ostatkom odgojno-obrazovne skupine ukoliko izostaje prijelazni objekt.	1,97	1,21
Ako negdje odlazimo, u vrtić ili negdje drugdje, i ako zaboravimo uzeti prijelazni objekt, moje se dijete jako uznemiri.	2,21	1,26
Moje dijete se osjeća loše (mrzovoljno je, plače, ne surađuje) ukoliko ne donosi svoj prijelazni objekt sa sobom u jaslice, vrtić, onda kada želi.	2,25	1,33

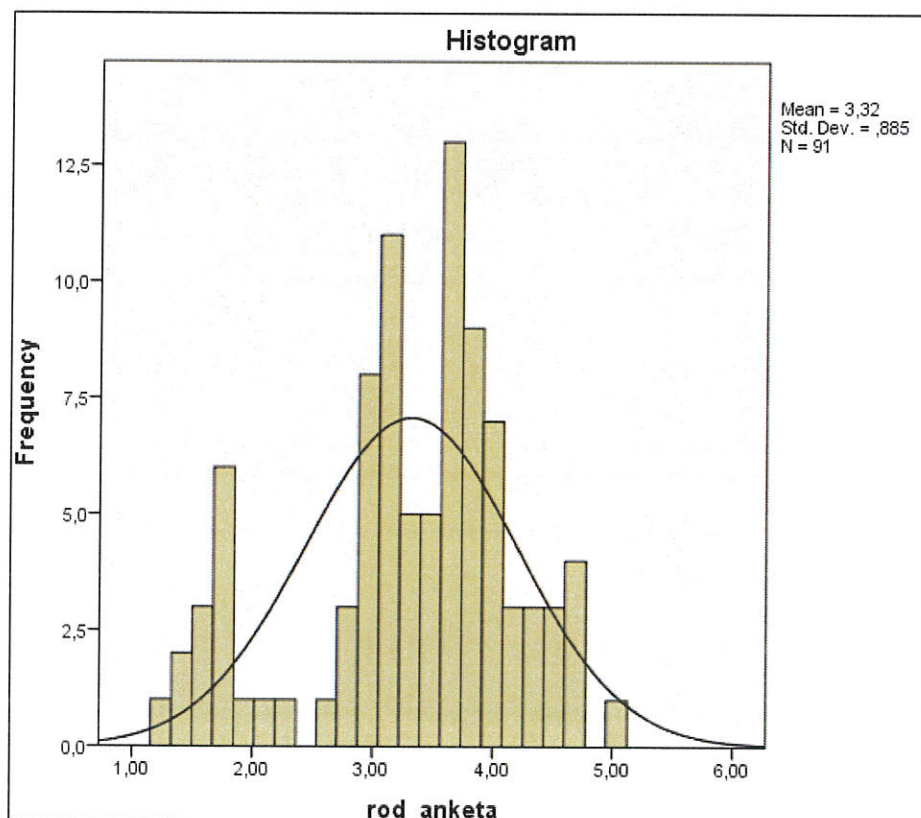
Moje dijete više plače kada nema prijelazni objekt sa sobom.	2,26	1,36
Moje dijete je otvorenije za interakciju i radije se igra s vršnjacima ukoliko je njegov/njezin prijelazni objekt s njim/njome u jaslicama/vrtiću.	2,47	1,42
Tijekom pandemije donošenje prijelaznih objekata je bilo otežano ili potpuno zabranjeno, radi čega su prijelazi bili otežani.	2,52	1,29
Lakše uspostavljam i održavam komunikaciju sa svojim djetetom ako tijekom prijelaza i prilagodbe nosi sa sobom svoj prijelazni objekt.	2,56	1,36
Moje dijete nerado dijeli svoj prijelazni objekt s drugima.	2,73	1,43
Prijelazni objekti su vrlo često neki odjevni predmeti koje dijete donosi od kuće.	2,97	1,22
Ja sam kao roditelj jako svjestan/na važnosti korištenje prijelazno objekta kod mojeg djeteta.	3,49	1,32
Mekane igračke ili tzv. plišanci vrlo su često prijelazni objekt.	3,51	1,43
Kada je moje dijete krenulo u jaslice/vrtić prilagodba je bila brza.	3,58	1,51
Prijelazni objekti su jako važni za kvalitetan i lakši prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću.	3,66	1,20
Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću važan je djetetov temperament.	3,71	1,28
Prijelazni objekti su djeci jako važni tijekom prijelaza i prilagodbe.	3,74	1,26
Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću ključan je odnos koje dijete ima sa mnom (roditeljem), tj. kakvu je privrženost razvilo prema meni.	3,75	1,23
Prijelazni objekti su vrlo često omiljene igračke djece.	3,75	1,28
Mislim da bi vrtići uvijek trebali dozvoliti da dijete donosi sa sobom u vrtić svoj prijelazni objekt.	3,79	1,38
Prijelazni objekti su vrlo često neki predmeti koji djetetu čine ugodu (duda varalica, boca za hranjenje i slično).	3,81	1,31

Tijekom prijelaza i prilagodbe s djecom u skupini trebaju raditi oba odgajatelja cijelo vrijeme.	3,82	1,28
Kada dijete ima svoj prijelazni objekt, brže se umiri i bolje se osjeća u nepoznatoj okolini.	3,82	1,33
Prijelazni objekti su najveća utjeha djetetu pri odlasku na spavanje ili kada doživljava neku negativnu emociju (kada je tužno ili mu nedostaju roditelj/i).	3,85	1,41
Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu mojeg djeteta u jaslicama/vrtiću ključna je dobra organizacija rada vrtića.	3,88	1,27
Prijelazni objekti daju osjećaj sigurnosti i ugone u novoj, nepoznatoj situaciji kod djece.	3,92	1,31
Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću ključno je da odgajateljice dobro upoznaju svako dijete koje je upisano.	4,02	1,38
Zadovoljan/na sam sa kvalitetom prilagodbe moga djeteta u vrtiću.	4,02	1,43
Moje dijete je sretno i zadovoljno u vrtiću.	4,15	1,43
Jako je važno ostvariti kvalitetnu suradnju s odgajateljima u grupi u koju se upisalo moje dijete.	4,20	1,39
UKUPNO:	3,32	0,89

U Tablici 1 vidljivi su rezultati deskriptivne analize prvog istraživačkog problema. Oslanjajući se na prvu tvrdnju koja je glasila: „*Puno puta smo se vraćali kući po prijelazni objekt i nosili ga sinu/kćeri jer je jako bilo tužno i/ili frustrirano bez njega*“, rezultati ukazuju kako roditelji (N = 91) procjenjuju navedenu tvrdnjom niskom (M = 1,77, SD = 1,16), odnosno iskazuju djelomično neslaganje s istom. Česticu: „*Moje dijete slabije sudjeluje u interakcijama s ostatkom odgojno-obrazovne skupine ukoliko izostaje prijelazni objekt*“, roditelji su također procijenili niskom (M = 1,97, SD = 1,21) te na Likertovoj skali procjene označili kao djelomično neslaganje s tvrdnjom. Prema tome, zaključuje se kako roditelji smatraju da njihova djeca jednako dobro funkcioniraju i bez prijelaznog objekta. Isto tako, roditelji za tvrdnju „*Ako negdje odlazimo, u vrtić ili negdje drugdje, i ako zaboravimo uzeti prijelazni objekt, moje se dijete jako uznemiri*“ (M = 2,21, SD = 1,26) pokazuju djelomično neslaganje kao i za preostale dvije tvrdnje „*Moje dijete se osjeća loše (mrzovoljno je, plače, ne surađuje) ukoliko ne donosi svoj prijelazni objekt sa sobom u jaslice, vrtić, onda kada želi*“ (M = 2,25, SD = 1,33) i „*Moje*

dijete više plače kada nema prijelazni objekt sa sobom“ (M = 2,26, SD = 1,36). Nadalje, roditelji (N = 91) se i dalje djelomično ne slažu s tvrdnjama koje se odnose na prijelazan objekt „Moje dijete je otvorenije za interakciju i radije se igra s vršnjacima ukoliko je njegov/njezin prijelazni objekt s njim/njome u jaslicama/vrtiću“ (M = 2,47, SD = 1,42). Zanimljiva je i činjenica kako na česticu „Tijekom pandemije donošenje prijelaznih objekata bilo je otežano ili potpuno zabranjeno, radi čega su prijelazi bili otežani“ (M = 2,52, SD = 1,29), roditelji nisu pokazali ni slaganje ni neslaganje. Ipak, roditelji su za sljedeću tvrdnju prema Likertovoj skali procjene zaokružili broj 3 te su je označili s možda, a tvrdnja glasi: „Lakše uspostavljam i održavam komunikaciju sa svojim djetetom ako tijekom prijelaza i prilagodbe nosi sa sobom svoj prijelazni objekt“ (M = 2,56, SD = 1,36). Isti su odgovor ispitanici (N = 91) dali i kada je u pitanju dijeljenje prijelaznog objekta među djecom: „Moje dijete nerado dijeli svoj prijelazni objekt s drugima“ (M = 2,73, SD = 1,43). Prema rezultatima istraživanja roditelji su neutralni, odnosno odgovaraju s „možda“, kada tvrdnja glasi: „Prijelazni objekti su vrlo često neki odjevni predmeti koje dijete donosi od kuće“ (M = 2,97, SD = 1,22), kao i kod tvrdnje: „Ja sam kao roditelj jako svjestan/na važnosti korištenje prijelazno objekta kod mojeg djeteta“ (M = 3,49, SD = 1,32).

Slika 11: Prikaz distribucije rezultata o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza iz obitelji u vrtić

Mahler (1972) navodi kako prijelazni objekti, osim što pozitivno utječu na psihološki razvoj djeteta, također utječu na cjelokupnu dobrobit pojedinca. Ključnu ulogu imaju i u procesu individualizacije zamjenom za prvobitnog skrbnika djeteta (Mahler, 1972 prema Tatalović Vorkapić, 2021).

Prilikom preciziranja prijelaznog objekta „*Mekane igračke ili tzv. plišanci vrlo su često prijelazni objekt, roditelji su se djelomično složili s tvrdnjom*“ (M= 3,51, SD = 1,43). Djelomično slaganje ispitanici su pokazali slijedećom tvrdnjom „*Prijelazni objekti su vrlo često omiljene igračke djece*“ (M = 3,75, SD = 1,28). „*Prijelazni objekti su jako važni za kvalitetan i lakši prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću*“ čestica za koju su se roditelji, također, u ovom slučaju djelomično složili (M = 3,66, SD = 1,20).

Roditelji smatraju kako je djelomično istinita, odnosno kako se djelomično slažu s tvrdnjom koja se odnosi na prilagodbu njihova djeteta „*Kada je moje dijete krenulo u jaslice/vrtić prilagodba je bila brza*“ (M = 3,58, SD = 1,51), kao i s tvrdnjom koja glasi: „*Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću važan je djetetov temperament*“ (M = 3,71, SD = 1,28). Međutim, kod posljednje tvrdnje koja se odnosi na dječji temperament te kako upravo on utječe na lakšu i kvalitetniju prilagodbu djeteta, prema autorici Vujičić (2011) to nije točno. Vujičić navodi kako u staroj paradigmi prijelaz i prilagodba djeteta ovise o njegovom temperamentu. Suprotno tome, autorica smatra kako se treba okrenuti novoj paradigmi koja u središte stavlja pojedinca, odnosno dijete i njegovu ulogu sa svojim značajkama, osobinama i karakteristikama (Vujičić, 2011).

Vraćanjem na prijelazne objekte, roditelji ipak shvaćaju kako su djeci bitni prijelazni objekti tijekom razdoblja prijelaza i prilagodbe te uglavnom pokazuju slaganje s tvrdnjom – „*Prijelazni objekti su djeci jako važni tijekom prijelaza i prilagodbe*“ (M = 3,74, SD = 1,26). Na česticu „*Mislim da bi vrtići uvijek trebali dozvoliti da dijete donosi sa sobom u vrtić svoj prijelazni objekt*“, roditelji i dalje pokazuju djelomično slaganje (M = 3,79, SD = 1,38), što je gotovo isto kao i kod tvrdnje „*Prijelazni objekti su vrlo često neki predmeti koji djetetu čine ugodu (duda varalica, boca za hranjenje i slično)*“ (M = 3,81, SD = 1,31).

Nadalje, kada je riječ o razdoblju adaptacije, roditelji se djelomično slažu kako „*Tijekom prijelaza i prilagodbe s djecom u skupini trebaju raditi oba odgajatelja cijelo vrijeme*“ (M = 3,82, SD = 1,28). „*Kada dijete ima svoj prijelazni objekt, brže se umiri i bolje se osjeća u nepoznatoj okolini*“ (M = 3,81, SD = 1,33), „*Prijelazni objekti su najveća utjeha djetetu pri odlasku na spavanje ili kada doživljava neku negativnu emociju (kada je tužno ili mu nedostaju roditelj/i)*“ (M = 3,85, SD = 1,41) tvrdnje su s kojima se također roditelji djelomično slažu.

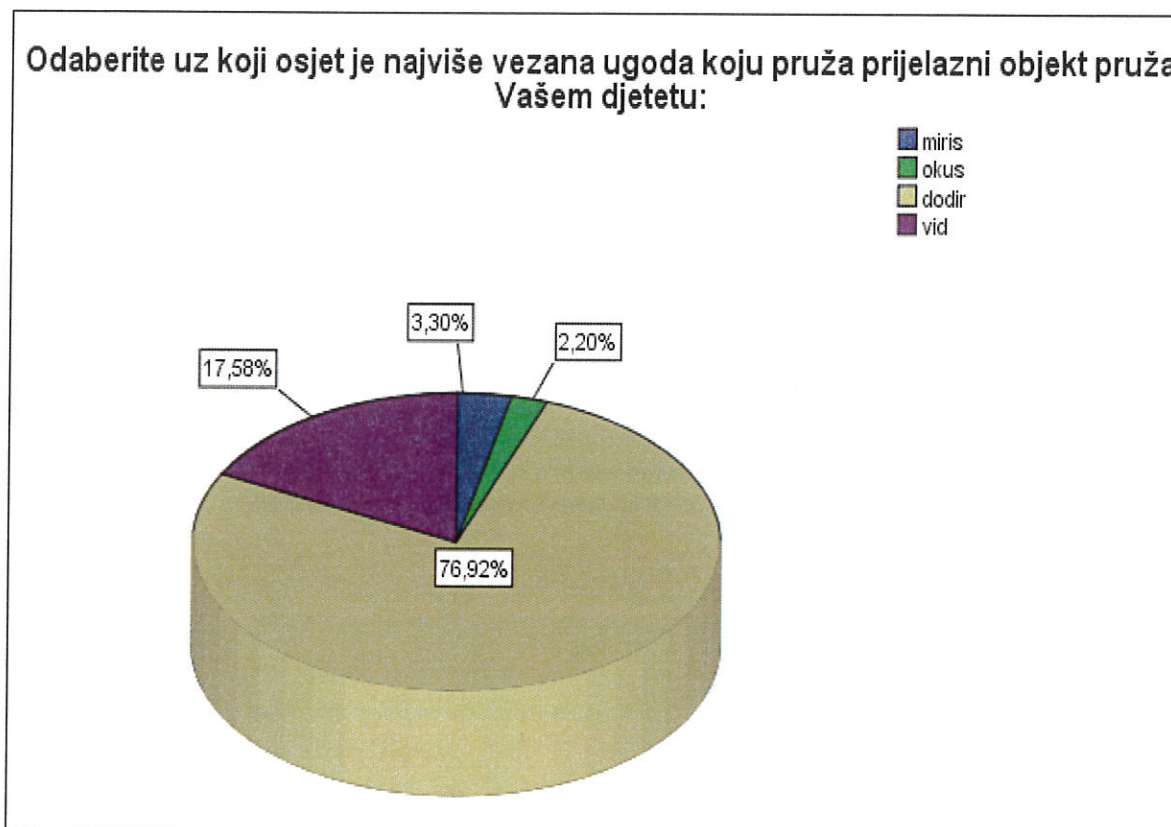
Zanimljivo je kako tvrdnju „*Za kvalitetan prijelaz i prilagodbu djeteta u jaslicama/vrtiću ključno je da odgajateljice dobro upoznaju svako dijete koje je upisano*“, roditelji procjenjuju dosta visokom ($M = 4,02$, $SD = 1,38$). Svakako je važno da odgajatelj upozna svako dijete kako bi moglo zadovoljiti njegove želje i potrebe. Također, pozitivna je i činjenica kako roditelji vrlo visokim procjenjuju sljedeće tvrdnje koje se odnose na njegovo dijete i zadovoljstvo u vrtiću; „*Zadovoljan/na sam sa kvalitetom prilagodbe moga djeteta u vrtiću*“ ($M = 4,02$, $SD = 1,43$), „*Moje dijete je sretno i zadovoljno u vrtiću*“ ($M = 4,15$, $SD = 1,43$), te posljednja tvrdnja „*Jako je važno ostvariti kvalitetnu suradnju s odgajateljima u grupi u koju se upisalo moje dijete*“ ($M = 4,20$, $SD = 1,39$).

Prva je hipoteza u istraživanju djelomično potvrđena, međutim, ne i u potpunosti. Kroz gore navedene čestice, roditelji su prema Likertovoj skali procjene procjenjivali navedene tvrdnje. Prema rezultatima, možemo zaključiti kako su roditelji procijenili važnost prijelaznih objekata na umjerenoj razini. Svakako se u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u kojoj se provelo istraživanje preporučuje održavanje raznih radionica i edukacija za roditelje o važnosti prijelaznih objekata od strane stručnih djelatnika.

Posljednja tri pitanja, kao što je već spomenuto, zahtijevaju kvalitativnu analizu. Pri samome kraju ankete, nalaze se dva pitanja otvorenog tipa u čijem su odgovaranju ispitanici imali potpunu slobodu. Također Slika 12 prikazuje odgovore roditelja ($N = 91$) iz istraživanja za koje samo 2 ispitanika tvrdi kako je okus osjet uz koji je najviše vezana uroda koju pruža prijelazni objekt njihovom djetetu. Na isto pitanje, 3 ispitanika odgovaraju kako je to miris, dok njih 16 smatra kako je vid osjet uz koji je najviše vezana uroda koji pruža prijelazni objekt njihovom djetetu. Međutim, ono što je bilo i za očekivati, najviše je onih, čak 70 ispitanika, koji smatraju kako je upravo dodir osjet uz koji je najviše vezana uroda koju pruža prijelazni objekt njihovom djetetu.

Klarić (2013) ističe važnost dodira kao osjeta kada je riječ o prijelaznim objektima. Ista autorica smatra kako su u kasnijem djetinjstvu mekani predmeti od velikog značaja pojedinoj djeci prilikom osjećaja samoće i tuge ili pak odlaska na spavanje.

Slika 12: Osjet uz koji je najviše vezana ugoda koju pruža prijelazni objekt njihovom djetetu

Na prvo pitanje otvorenog tipa neki su roditelji bili veoma kreativni pa su tako odgovarali veoma zanimljivo, što je i prikazano u nastavku u Tablici 2 u kojoj su odgovori ispitanika kategorizirani prema sličnosti.

Na pitanje „Kada bi postojao idealni prijelazni objekt, kakav bi prema Vašem mišljenju on trebao biti? Opišite, molim vas“, najveći broj roditelja odgovara kako bi idealan prijelazni objekt trebao biti plišana igračka (medvjedić i sl.) (N = 31) te da bi trebao biti praktičan, mirišljav i održavan (N = 21). Nekoliko roditelja smatra kako bi upravo oni, sami roditelji, bili idealni prijelazni objekt svojoj djeci jer bi boravili s njima u vrtiću (N = 3). Također, isti broj ispitanika (N = 3) smatra kako je dudu idealni prijelazni objekt, dok je među zanimljivijim odgovorima bila lutka s majčinom ogrlicom (N = 1). Neki su pak ispitanici odgovorili kako bi idealni prijelazni objekt trebao biti individualan u skladu s interesom svakog djeteta (N = 17). Prilikom odgovaranja, 2 roditelja su se izjasnila kako smatraju da dijete ne bi trebalo imati prijelazan objekt, a njih 13 odgovorilo je kako ne znaju kakav bi bio idealni prijelazni objekt ili da ga njihovo dijete nije ni imalo.

Tablica 2: Frekvencije odgovora roditelja na pitanje- „Kada bi postojao idealni prijelazni objekt, kakav bi prema Vašem mišljenju on trebao biti?“

<i>Kada bi postojao idealni prijelazni objekt, kakav bi prema Vašem mišljenju on trebao biti?</i>	
<i>Opišite, molim vas.</i>	
Plišana igračka	31
Praktičan, mirišljav i održavan	21
Roditelj	3
Duda	3
Lutka s ogrlicom od majke	1
Individualan objekt prema interesu djeteta	17
Dijete ne bi trebalo imati prijelazni objekt	2
Ne znam, dijete nije imalo prijelazni objekt	13
UKUPNO:	91

Od roditelja se na drugo pitanje otvorenog tipa, koje je ujedno i posljednje u anketi, tražilo da navedu sve prijelazne objekte koje je njihovo dijete imalo do sada. Tablica 3 pokazuje rezultate koji su također kategorizirani prema sličnosti odgovora.

Tablica 3: Frekvencije odgovora roditelja na pitanje- „Molim vas navedite sve prijelazne objekte koje je Vaše dijete imalo do sada:“

<i>Molim vas navedite sve prijelazne objekte koje je Vaše dijete imalo do sada:</i>	
Plišana igračka	29
Duda varalica, boca, čaša	16
Dekica, krpica, jastučnica, tetra pelena	10
Lutka	4
Autići, kamiončići	3
Igračka	2
Ruksak, kapa	1
Nije imalo prijelazni objekt	26
UKUPNO:	91

Tablica 3 pokazuje odgovore koje su dali roditelji, a odnose se na pitanje: *Molim vas navedite sve prijelazne objekte koje je Vaše dijete imalo do sada*. Vidljivo je kako je najveći broj roditelja (N = 29) odgovorilo kako je njihovo dijete imalo plišanu igračku za prijelazni objekt, dudu varalicu, bocu ili čašu (N = 16), njih 10 dekiću, krpicu, jastučnicu ili tetra pelenu. Nešto manji broj roditelja (N = 4) odgovorilo je da je njihovo dijete imalo lutku za prijelazni objekt, a 3 su roditelja rekla autići, kamiončići. Pojedini su roditelji (N = 2) samo spomenuli da je njihovo dijete imalo igračku, no nisu precizirali kakvu. Samo je 1 roditelj naveo ruksak i kapu kao prijelazni objekt koje je imalo njihovo dijete. Zanimljiva je činjenica koja ukazuje kako je poprilično velik broj ispitanika (N = 26) odgovorilo kako njihova djeca nisu imala prijelazni objekt.

Općenito govoreći, a nadovezujući se na obavljeno istraživanje, možemo zaključiti da djeca doživljavaju mnoge „velike“ i „male“ prijelaze u svojim najranijim godinama života. Ti *mali prijelazi* mogu uključivati prelazak s vremena igre na vrijeme čišćenja, s pranja ruku na vrijeme za užinu ili s igranja na otvorenom na odlazak u zatvoreni prostor vrtića. *Veliki prijelazi* uključuju odlazak iz roditeljske kuće u vrtićki objekt. Prijelaz u vrtić može biti vrijeme velikog uzbuđenja i radosti za sve uključene. Za djecu je to prilika da nauče nove stvari, ovladaju novim vještinama i ponosno izjavljuju da idu u vrtić. S druge strane, obiteljima to može donijeti osjećaj oduševljenja jer su njihova djeca dosegli još jednu prekretnicu ili preskočili stepenicu. No na samoj stepenici se nalaze spomenuti prijelazni objekti koji djecu uvijek podsjećaju odakle su i gdje im je „pravi“ dom. Istraživanje je pokazalo kako, unatoč mnogim prethodnim istraživanjima, djeca nisu u najvećoj mogućoj mjeri vezana za prijelazne objekte, te kako se mnoga djeca snalaze u vrtićkim objektima i bez prijelaznih objekata.

Nadalje, sam odlazak djeteta u vrtić nije samo stresan za djecu, već i za roditelje. Oni se suočavaju sa spoznajom da njihove bebe brzo rastu, ali i osjećaju da ovisnost njihove djece o njima (roditeljima) polako blijedi. Mnogi roditelji koji su, prirodno, imali vodeću ulogu u prvim mjesecima / godinama za svoje dijete, također bi se mogli zapitati hoće li ih novo okruženje angažirati na sličan način, odnosno hoće li profesionalni odgajatelji pristupati njihovom djetetu na jednak način na koji oni sami pristupaju. S posve druge strane – a o tome se zapravo vrlo malo promišlja i piše – sami vrtićki odgajatelji često mogu imati osjećaj tuge na rastanku s djecom s kojom su radili nekoliko godina, ali i osjećati određenu zabrinutost što će im donijeti iduća godina. Svaka je vrtićka generacija drugačija od one prethodne, a s tim u vezu dolazi i nova uloga prijelaznih objekata. Možda ćemo dočekati vrijeme kad će prijelazni objekti posve nestati, no spomenuta prethodna istraživanja su pokazala kako su oni ipak vrlo bitni za razvoj same djece. Kada institucije aktivno uključe obitelji u prijelaz njihovog djeteta

u vrtić i kada reagiraju na napore obitelji da sudjeluju u tim prijelazima, obitelji pokazuju povećanu uključenost tijekom godine vrtića. Inkluzivnost obitelji u predškolsko i vrtićko obrazovanje povezano s boljim društvenim vještinama, boljim akademskim uspjehom u matematici i jezičnoj pismenosti u vrtiću i višim postignućima u srednjoj školi. Kada djeca dožive više stabilnosti u ranom školskom okruženju i u odnosima s odraslima u tim okruženjima, postižu bolji društveni i akademski uspjeh tijekom svog školovanja. Kako bi se djeca osjećala sigurno i zaštićeno u svojim novim okruženjima za učenje, potrebno im je vodstvo, sigurnost i što je moguće više kontinuiteta u očekivanjima i iskustvima. No i roditelji zahtijevaju prilagodbu na takve „prijelaze“.

Američka psihologinja Debbie Weinstock-Savoy (2021) donosi nam deset najboljih savjeta za prijelaz djeteta iz obitelji u vrtić, a prijelazni objekti igraju u tom prijelazu ključnu ulogu. Smatra da djeca trebaju osjećati da roditelji nisu previše zabrinuti što dijete kreće u vrtić, te da čitaju zajedno knjige o vrtiću, da pregledavaju kad su kod kuće fotografije crtića, da u djeci pobuđuju pozitivne emocije kad je u pitanju odlazak u vrtić. Smatra da je djecu potrebno na vrijeme poticati na vještine samozbrinjavanja, a one uključuju samostalno skidanje tenisica i obuvanje papučica, pranje ruku, i sl. Također treba razgovarati s odgajateljima oko donošenja prijelaznih objekata, igračkaka, autića, lutkica, u vrtićki objekt. Uvijek postoji opasnost od toga da neko drugo dijete „ukrade“ igračku za koje se *dijete-vlasnik* jako vezalo, te tada može nastati veliki problem i stres, kako za dijete, tako za cijelu vrtićku grupu. Postoje i preporuke nekih vrtića da se prijelazni objekti izbjegavaju, te da djeca ne dolaze u vrtić u svojim igračkama-automobilima, biciklima, rolama, jer druga djeca mogu postati ljubomorna, a nerijetko se dogodi da neko dijete jednostavno otuđi autić ili bicikl, te ode s njim van objekta.

6.2. Povezanost socio-demografskih podataka s kvalitetom prijelaza

U nastavku je ispitan odnos između socio-demografskih podataka roditelja (spol, dob, broj djece u obitelji, tko najčešće dovodi/odvodi dijete u/iz vrtića, bračni status) i djeteta (spol, dob) te tijeka adaptacije (duljina trajanja prilagodbe mojeg djeteta). U idućoj su Tablici 4 prikazani rezultati korelacijske analize spomenutih varijabli, procijenjenih od strane roditelja.

Za naredne korelacijske analize korišten je Spearmanov koeficijent korelacije, obzirom da je testiranje značajnosti normalnosti distribucija rezultiralo značajnim odstupanjem od normalne distribucije (Tablica 4).

Tablica 4: Korelacijska analiza socio-demografskih podataka roditelja i djece i tijeka prilagodbe

	Spol roditelja	Dob roditelja	Broj djece u obitelji	Bračni status	Dob djeteta	Spol djeteta	Duljina trajanja prilagodbe
Rod_anketa	,171 ,105	-,293** ,005	-,057 ,593	-,059 ,577	-,225* ,032	,194 ,065	,046 ,697
Spol roditelja	1,000 -	,016 ,880	,170 ,107	-,150 ,156	,166 ,115	,157 ,137	-,187 ,108
Dob roditelja		1,000 -	,101 ,343	-,143 ,176	,382** ,000	-,014 ,893	-,082 ,482
Broj djece u obitelji			1,000 -	-,290** ,005	,215* ,041	,190 ,071	-,280* ,015
Bračni status				1,000 -	,144 ,175	-,185 ,079	,118 ,312
Dob djeteta					1,000 -	,063 ,552	-,155 ,184
Spol djeteta						1,000 -	-,076 ,518
Duljina trajanja prilagodbe mojeg djeteta							1,000 -

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Duljina trajanja prilagodbe djeteta statistički je značajno veća ukoliko je broj djece u obitelji manji ($\rho = -0,280$, $p = 0,15$), dok je duljina trajanja prilagodbe djeteta je negativno povezana sa spolom roditelja ($\rho = -0,187$, $p = 0,108$). Duljina trajanja prilagodbe djeteta je negativno povezana s dobi roditelja ($\rho = -0,082$, $p = 0,482$), te je također duljina trajanja prilagodbe djeteta je negativno povezana s bračnim statusom ($\rho = -0,118$, $p = 0,312$).

Duljina trajanja prilagodbe djeteta je negativno povezana s dobi djeteta ($\rho = -0,155$, $p = 0,184$), kao što je i duljina trajanja prilagodbe djeteta je negativno povezana sa spolom djeteta ($\rho = -0,076$, $p = 0,518$).

Dob roditelja značajno pozitivno korelira s dobi djeteta ($\rho = 0,382$, $p = 0,000$), odnosno što su roditelji stariji, to su starija i djeca. Broj djece u obitelji značajno je negativno povezan sa bračnim statusom ($\rho = -0,290$, $p = 0,005$), na način da je veći broj djece prisutan kod roditelja u braku.

Broj djece u obitelji značajno pozitivno korelira sa dobi djeteta ($\rho = 0,215$, $p = 0,041$). Drugim riječima, što je veći broj djece, to je i njihova dob veća. Bračni status negativno korelira sa spolom djeteta ($\rho = -0,185$, $p = 0,079$), dok spol djeteta pozitivno korelira sa brojem djece u obitelji ($\rho = 0,190$, $p = 0,071$). Značajno je napomenuti da su stavovi o važnosti prijelaznih objekata značajno više prisutni kod mlađih roditelja ($\rho = -0,293$, $p = 0,005$) i kod roditelja dječaka ($\rho = -0,225$, $p = 0,032$).

Statistički značajnu pozitivnu povezanost pokazuju sljedeći koeficijenti:

- Dob djece i dob roditelja
- Dob djece i broj djece u obitelji.

Nadalje, statistički značajnu negativnu korelaciju pokazuje:

- Stavovi roditelja prema prijelaznim objektima i njihova dob
- Stavovi roditelja prema prijelaznim objektima i dob djece
- Bračni status i broj djece u obitelji
- Duljina prilagodbe djeteta sa brojem djece u obitelji.

Prema rezultatima istraživanja, ono što je i bilo za očekivati jest kako će koeficijenti *dob djece i dob roditelja* ($\rho = 0,382$, $p = 0,000$) imati statističku značajnu pozitivnu povezanost jer što su roditelji stariji izgledno je da će imati i stariju djecu.

Također, koeficijenti *dob djece i broj djece u obitelji* ($\rho = 0,215$, $p = 0,041$) daju naslutiti kako starija djeca imaju i više braća i sestara u obitelji, odnosno nisu jedinci.

Međutim, ono što je zanimljivo iz istraživanja jest nalaz koji ukazuje kako statističku značajnu negativnu korelaciju pokazuju *stavovi roditelja prema prijelaznim objektima i njihova dob* ($\rho = -0,293$, $p = 0,005$), odnosno činjenica koja implicira kako mlađi roditelji imaju pozitivnije stavove prema prijelaznim objektima i njihovoj važnosti.

Također, koeficijent *stavovi roditelja prema prijelaznim objektima i dob djece* ($\rho = -0,225$, $p = 0,032$) ukazuje kako dob djece utječe na važnosti i pozitivnije stavove prema prijelaznim objektima, odnosno što su djeca mlađa to su pozitivniji stavovi roditelja prema prijelaznim objektima. Već u najranijim mjesecima djetetova života, odnosno od četiri mjeseca nadalje

počinje se pojavljivati shema prijelaznog objekta. Ona se svakako javlja i u kasnijem djetinjstvu u kojemu je djetetu izuzetno važno da pored sebe ima prijelazni objekt prilikom odlaska u krevet ili ukoliko se osjeća tužno i potišteno (Jadertina, 2013).

Koeficijent *bračni status i broj djece u obitelji* ($\rho = -0,290$ $\rho = 0,005$) pokazuje nalaz da što je bolji bračni status roditelja, to je manji broj djece u obitelji. Većim brojem djece u obitelji dolazi do češćih rastava.

Posljednji koeficijent *duljina prilagodbe djeteta sa brojem djece u obitelji* ($\rho = -0,280$, $\rho = 0,015$) također prikazuje statistički značajnu negativnu korelaciju. Zanimljivost kod ovog koeficijenta jest ta što implicira kako je duljina prilagodbe veća kod one djece koje je manje u obitelji, tj., duljina prilagodbe je duža i veća kod jedinaca. Ono što je i razumljivo jest da će djeca lakše premostiti prilagodbu ukoliko se oslone na svoju braću ili sestru. Često je samim time i roditeljima koji imaju jedno dijete puno teže jer se ranije nisu susreli s prilagodbom.

Američki Nacionalni centar za statistiku je analizirao u dokumentu „Enrollment Rates of Young Children“ (2022) postotke upisane djece u vrtiće od 2010. do 2020. godine. U dokumentu je iskazana informacija o roditeljima. Tako je bilo nekoliko mjerljivih razlika u stopama upisa male djece prema obrazovanju roditelja. Stope upisa bile su veće za djecu u dobi od 3 do 4 godine čiji su roditelji imali višu (44%) ili diplomu prvostupnika ili višu diplomu (43%) nego za one čiji su roditelji završili srednju školu (32%). Iako su stope upisa bile veće za djecu od 3 do 4 godine čiji su roditelji imali diplomu prvostupnika ili višu diplomu nego za one čiji su roditelji imali diplomu suradnika svake godine od 2010. do 2019., nije bilo mjerljive razlike između ovih skupina u 2020. Za 5-godišnjake, stope upisa kretale su se od 79% za one čiji su roditelji imali srednju školu do 88% za one čiji su roditelji imali diplomu ili višu diplomu. U ovom se istraživanju nije ispitivala razina obrazovanja roditelja koji svoju djecu upisuju u vrtić, no ovakva istraživanja pokazuju na koja još pitanja u budućnosti možemo obratiti pažnju, a i razmisliti o tome na koji je način, i je li uopće, razina obrazovanja roditelja bitna za laški prelazak djeteta iz obitelji u vrtić.

Roditelji sami mogu biti odlični „katalizatori“, odnosno svojevrsni prijelazni objekti za vlastitu djecu. Korisno je možda uspostaviti među roditeljima čija djeca su u vrtiću tim za suradnju roditelja, učitelja, administratora i osoblja zajednice na čije članove prijelaz izravno utječe. Roditelji bi trebali zajedno s odgajateljima stvarati strategije kako bi se djeca lakše prilagodila uvjetima u novoj vrtićkoj okolini. Potrebno je razviti sustav informiranja (danas mnoge skupine imaju Viber ili WhatsApp grupe na kojima međusobno komuniciraju, savjetuju se, tješe jedan drugoga...). Ona djeca koja imaju samo jednog roditelja trebaju dobiti pažnju i suosjećanje drugih roditelja i djece u vrtiću.

Visoko obrazovani i osvješteniji roditelji koji su svjesni značaja čitanja knjiga i bajki, trebali bi poticati one roditelje koji nisu u tolikoj mjeri vični čitanju svojoj djeci. Iskusniji i stariji roditelji trebali bi pomagati onim roditeljima koji su sami još uvijek „djeca“ (primjerice, netko postane roditelj sa sedamnaest godina; takvome je potrebna pomoć nekog iskusnog četrdesetogodišnjaka).

Svima njima je potrebna stručna pomoć odgajatelja koji imaju znanja i vještine kako bi uklopili djecu u vrtićke grupe.

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je analizirati važnost i uloge karakteristika djece i roditelja u odnosu na kvalitetu prijelaza djece iz obitelji u vrtić i na važnost prijelaznih objekata.

Prvi je dio rada orijentiran na teoriju te se spominje kako prijelaz i prilagodba predstavljaju izuzetno osjetljivo i stresno razdoblje, kako za dijete, tako i za njegove roditelje i odgajatelje. Svako je dijete drugačije i svako dijete drugačije reagira na novu okolinu, situaciju i osobe s kojima se prvi put susreće. Pojedina djeca prilikom prijelaza iz obitelji u vrtić često doživljavaju separacijsku anksioznost, odnosno strah od odvajanja od njima bliske osobe. Vrištanje, udaranje, grizenje, regresija i strah samo su neki od čimbenika koji se mogu pojaviti kod djece u tom razdoblju. Međutim, česti predmeti koji najmlađima pomažu, upravo su prijelazni objekti. Prijelazni objekti su predmeti koji djeci predstavljaju i pružaju utjehu i zadovoljstvo te im često mogu olakšati odvojenost od roditelja.

Osim toga, od velikog su značaja i odgajatelji. Odgajatelji su osobe koji osim brige za djecu, provode i razne aktivnosti s njima. Oni ih slušaju, razumiju, uvažavaju, odgajaju i uče dok se nalaze u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Važno je da s djecom odgajatelj stvori otvoren i topao odnos kako bi mu se dijete moglo otvoriti i reći svoje probleme znajući da ga odgajatelj razumije jer su upravo ti problemi za dijete najvažniji na svijetu. Stoga, odnos između odgajatelja i roditelja trebao bi biti dvosmjernan, kako bi slobodno mogli razmjenjivati važne informacije koje se odnose na njihovo dijete. Potrebno je stvoriti partnerski odnos i suradnju kako bi se dijete osjećalo sigurno prilikom ostanka u vrtiću jer dijete osjeća misli svojih roditelja. Nadalje, nije zanemarivo i okruženje u vrtiću koje mora biti pozitivno i u kojem treba vladati vesela atmosfera u kojoj će se svako dijete osjećati kao kod svoje kuće. Valja naglasiti da dobra odgojna praksa i okruženje u vrtiću nastaju kada djecu potičemo na raznolikost shvaćanja njihovih potreba i prava.

Drugi dio rada odnosi se na istraživački dio i u njemu su dobiveni rezultati na temelju provedene ankete. Obrada tih podataka zahtijevala je deskriptivnu i korelacijsku analizu. Uzorak u istraživanju je mali, specifičan, stoga se ne može generalizirati. Također, u istraživanju su postavljena dva istraživačka problema, od kojih je prvi „*Prijelazni objekti i kvaliteta prijelaza iz obitelji u vrtić iz perspektive roditelja*“, a drugi „*Povezanost roditelja s karakteristikama djece s njihovim karakteristikama*“.

Prva hipoteza je djelomično potvrđena, no nije u potpunosti. Roditelji percipiraju važnost prijelaznih objekata na umjerenoj, srednjoj razini.

Oslanjajući se na posljednju hipotezu koja se odnosi na očekivanje značajne povezanosti percepcije roditelja o prijelaznim objektima i kvaliteti prijelaza s karakteristikama djece i s njihovim karakteristikama prema rezultatima istraživanja, rezultati ukazuju kako je ista i potvrđena.

Sveobuhvatno, može se zaključiti kako se u praksi preporučuje organiziranje raznih radionica i edukacija za roditelje od strane odgajatelja i stručnog tima (psihologa, pedagoga) kako bi osvijestili svrhu prijelaznih objekata. Osim toga, jedna od preporuka je i organiziranje zajednice učenja te bi na taj način roditelji mogli međusobno razmjenjivati razne ideje, mišljenja, stavove, uvjerenja i naučiti nešto novo. Također, na taj će način roditelji uvidjeti važnost prijelaznih objekata ne samo za kasniji razvoj djeteta, već i za trenutni, jer kako je jednom prilikom umjetnica Stacia Tauscher rekla: „*Brinemo što će dijete postati sutra, ali zaboravljamo da je ono već danas netko.*“

8. LITERATURA

- Ainsworth, M. D.S. (1979). *Infant – Mother Attachment*. American Psychologist, 34(10), 932 – 937.
- Ajduković, M., Kregar Orekšović, K., Laklija, M. (2007). *Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad*. Ljetopis socijalnog rada, 14(1), 59-91.
- Alsop, S., Watts, M. (2000). *Interviews-about-Scenarios: Exploring the Affective Dimensions of Physics Education*. Research in Education. 63(1):21-32.
- Berk L.E.(2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada slap
- Berk, L. (2015). *Dječja razvojna psihologija*, Zagreb, Naklada Slap
- Bredekamp, S. (1996), *Kako djecu odgajati - Razvojno primjerena praksa u odgoju djece od rođenja do osme godine*. Zagreb: Educa <http://dv-cipelica.hr/wp-content/uploads/2016/04/Prilagodba-djeteta.pdf>
- Christensen, D. L., Schieve, L. A., Devine, O., Drews-Botsch, C. (2014). *Socioeconomic status, child enrichment factors, and cognitive performance among preschool-age children: results from the Follow-Up of Growth and Development Experiences study*. Research in developmental disabilities, 35(7), 1789-1801.
- Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Zagreb: Alineja
- Eret, L. (2012). *Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava*. Metodčki ogledi, 19 (1), 143-161. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/94726>
- Hacıbrahimoglu, B. Y. (2022). *The Transition to Kindergarten for Children with and without Special Needs: Identification of Family Experiences and Involvement*. International Journal of Progressive Education 18(2): 104-118. DOI: 10.29329/ijpe.2022.431.7
- Jadertina, M. (2013). *Značaj prijelaznih fenomena u razvoju djeteta*. 43 (4), 201-206. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113421>
- Jurčević- Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja: predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja : Visoka učiteljska škola.
- Klarić, V. (2013). *Značaj prijelaznih fenomena u razvoju djeteta*. Medica Jadertina, 43 (4), 201-206. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113421>
- Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Sveučilište u Zadru

- Krapp, A., Fink, B. (1992). *The development and function of interests during the critical transition from home to preschool*. The role of interest in learning and development, 397-429.
- Krivičić, A. (2008). *Krećem u jaslice: krećem u vrtić: priručnik za roditelje*. Poreč: Povjerenstvo Zajedno protiv ovisnosti Grada Poreča
- La Paro, K.M., Kraft-Sayre, M., Pianta, R.C. (2003). *Preschool to kindergarten transition activities: Involvement and satisfaction of families and teachers*. Journal of Research in Childhood Education 17: 147–158.
- Leitner, K. S. (2016). *Children's use of transitional objects in pediatric healthcare*. Faculty of the Department of Human Development and Family Science East Carolina University. Preuzeto s <https://thescholarship.ecu.edu/bitstream/handle/10342/6035/LEITNER-MASTERSTHESIS-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta: kako procjenjivati kvalitetu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja: priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Školske novine
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.
- Mašković, T., Sokač, M., Josić, M., Drožđan, M. (2018). *Od jaslica do škole: vodič za lakši proces prilagodbe na jaslice, vrtić i školu*. Zagreb: Naklada Martina Sokač
- Matošević, J. (2020). *Mentalno zdravlje djece razvedenih roditelja*. *Psychē*, 3 (1), 57-68. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/267813>
- Metikoš, A. *Polazak djeteta u jaslice ili vrtić*. URL: http://www.ringeraja.hr/polazak-djeteta-u-jaslice-ili-vrtic_325.html
- Mihić I. (2010). *Procena kvaliteta sigurne baze u odnosu sa majkom na jaslenom uzrastu: primer skale*. *Primenjena psihologija*, 4, 337- 355.
- Mihić, I., Divljan, S., Stojić, O. i Avramov, N. (2011). *Vrtić kao baza emocionalne sigurnosti – jačanje kapaciteta za socioemocionalni razvoj deteta*. Zemun: Publik praktikum.
- Miljak, A., (1991). *Istraživanje procesa odgoja i njege u dječjim jaslicama*. Zagreb : Školska knjiga
- Miljak, A., (2009). *Življenje djece u vrtiću : novi pristupi u shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno- obrazovnog procesa u dječjim vrtićima* . Zagreb : SM naklada

- Miljak, A., Vujičić, L. (2002). *Vrtić u skladu s dječjom prirodom „dječja kuća“*. Predškolska ustanova dječji vrtić i jaslice „Neven“ Rovinj
- Mladen Coha, S. (2007.) *Adaptacija djeteta u novoj sredini i postupci odgajatelja*. Bjelovarski učitelj: časopis za odgoj i obrazovanje 12, 1-2, 32-35
- National Center for Education Statistics. (2022). *Enrollment Rates of Young Children*. Dostupno na: <https://nces.ed.gov/programs/coe/indicator/cfa/enrollment-of-young-children>
- Panić, M. (2020). *Prva iskustva roditelja djece rane dobi s institucionalnim ranim i predškolskim odgojem i obrazovanjem*. *Napredak*, 161 (3 - 4), 347-368. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/249643>
- Paradžik, Lj., Kordić, A., Zečević, I., Šarić, D. i Boričević Maršanić, V. (2018). „*Ne idi, molim te*“ – kognitivno-bihevioralni tretman djeteta sa separacijskim anksioznim poremećajem. *Socijalna psihijatrija*, 46 (3), 251-268. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/206618>
- Petrović-Sočo, B. (2009). *Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulumu ranog odgoja*. *Pedagoški istraživanja*, 6 (1-2), 123-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118104>
- Rajić, V. i Petrović-Sočo, B. (2015). *Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi*. *Školski vjesnik*, 64 (4), 603-620. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/153131>
- Reynolds, A. J. (1995). *One year of preschool intervention or two: Does it matter?*. *Early Childhood Research Quarterly*, 10(1), 1-31.
- Rimm-Kaufman, S. E., & Pianta, R. C. (2000). *An ecological perspective on the transition to kindergarten: A theoretical framework to guide empirical research*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21, 491–511
- Pianta, R. C., & Rimm-Kaufman, S. (2006). *The Social Ecology of the Transition to School: Classrooms, Families, and Children*. U In K. McCartney, & D. Phillips (UrEds.), *Blackwell handbook of early childhood development* (strpp. 490–507). Blackwell. Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470757703.ch24>
- Rončević, A. (2006). *Najčešći problemi u vrijeme prilagodbe djece na jaslice i vrtić*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (45), 27-28. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177731>
- Rous, B., Hallam, R., mccormick, K. (2010). *Practices that support the transition to public preschool programs: Results from a National Survey*. *Early Childhood Research Quarterly* 25: 17–32.

- Sameroff, A.J. (1995). *General systems theories and developmental psychopathology*. U InD. Cicchetti, & D. Cohen (UrEds.), *Developmental psychopathology: Theory and methods* (str 659-695). (pp. 659-695). New York: John Wiley & Sons
- Santrock, J.W (2008). *Life-Span Development*. New York: McGraw Hill
- Sindik, J. (2008). *Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću*. *Metodički obzori*, 3(2008)1 (5), 143-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/25807>
- Skupnjak, D. (2012). *Teorija razvoja i učenja L. Vygotskog, U. Bronfenbrennera i R. Feuersteina kroz prikaz slučaja*. *Život i škola*, LVIII (28), 219-228. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/95253>.
- Slunjski, E. (2011). *Razvoj autonomije djeteta u procesu odgoja i obrazovanja u vrtiću*. *Pedagoška istraživanja*, 8 (2), 217-228.
Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116666>
- Stegelin, D.A. (2007). *Zašto je važno zagovarati stav o važnosti igre na razvoj djeteta*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (47), 2-7. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177663>
- Stojić, O., Divljan, S. i Avramov, N. (2010). *Adaptacija dece jaslenog uzrasta u kontekstu teorije afektivne vezanosti: iskustva predškolskih ustanova Srema*. (str. 357-376). Beograd: *Primenjena psihologija*
- Stokes Szanton, E. (2004.) *Kurikulum za jaslice: razvojno primjereni program za djecu od 0 do 3 godine*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po Korak
- Tatalović Vorkapić, S., Čargonja-Pregelj, Ž. i Mihić, I. (2015). *Validacija ljestvice za procjenu privrženosti djece rane dobi u fazi prilagodbe na jaslice*. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 51 (2), 1-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/150103>
- Tatalović Vorkapić, S. (2020). *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću – Psihologija dobrobiti djece* vol. 1. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka
- Tatalović Vorkapić, S. (2021). *A retrospective Study on Transitions and Transitional Object*. U Rutar, Felda, Rodela, Krmac, Marović, Drljić. *Prehodi v različitim socialnih in izobraževalnih okoljih. Transitions in Different Social and Educational Environments*. Koper: Izvodov
- Tatalović Vorkapić, S. (2021). *Kako bez suza u dječji vrtić i osnovnu školu?: Podrška socijalno-emocionalnoj dobrobiti djece tijekom prijelaza i prilagodbe* - *Psihologija dobrobiti djece* vol. 2. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci, Rijeka.

- Vasta, R.; Haith, M.M.; Miller, S.A. (1998); *Dječja psihologija*; Moderna znanost, Zagreb
- Vasta, R., Haith, M. M., i Miller, S. A. (2004). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (2005) *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Visković, I. (2018). *Postupci prijelaza iz dječjeg vrtića u osnovnu školu*. Croatian Journal of Education, 20 (Sp.Ed.3), 51-75. <https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3326>
- Vygotsky, L. (1962). *Thought and language*. New York: Wiley.
- Weinstock-Savoy, D. (2021). *Top Ten Tips for the Transition to Kindergarten*. William James College. Dostupno na: <https://www.williamjames.edu/centers-and-services/forensic-and-clinical-services/yfps/tips-for-parents/top-ten-tips-kindergarten.html>